

KUSTBON

ORGAN FÖR
ESTLANDSSVENSKARNA
I SVERIGE

NR 1 ÄRGÅNG 34
MARS 1977

Rågömotiv.

Foto: Per Söderbäck.

”Det första en tillfällig besökare fäster sig vid, är väl i allmänhet, hur folk bor. Och så blir förhållandet med allt skäl

även i den estniska svenskbygden. En rikssvensk är van vid ensamliggande bondgårdar med rödfärgade stugor,

som ha tegeltak och kanske verandor, för att nu inte tala om allt annat, som vi anse höra hemma med byggnadsstilen på vår landsbygd. Härute finner man gårdarna samlade i stora byar, där de timrade, grå husen ligga tätt. (Sedan något år pågår dock en stark rörelse, som syftar till att få särskilt boningshusen mera tilltalande genom att målas, och den svenska rödfärgen har funnit vägen även till denna svenska bygd.) Så äro husen så gott som undantagslöst försedda med halmtak. Detta senare är delvis en följd av materialbrist – och naturligtvis även penningeknapphet. Tegel är dyrt, lika så plåt, och även pappen kostar mer pengar, än man vanligen har tillgång till. Men ett halmtak är bra. Är det väl pålagt, kan det hålla en tjugo år eller mer, säger man. Materialet får man på gården, man lägger själv på det, och den enda olägenheten är egentligen brandfaran. Och när dessa tak fått sin patina genom mossan och sedumarterna, som gärna växa på gamla halmtak, kan man ej heller ur skönhets-synpunkt klaga på dem.

Nästan överallt har man en nära nog lika indelning av boningshuset, nämligen i förstuga, stuga, d.v.s. boningsrummet, och kammare eller förvaringsrummet för födoämnen och husgerådsaker. På sina håll – t.ex. på Rågöarna – har man i förstun ännu ofta en öppen härd utan skorsten. Över denna finns ett gnistskydd i form av en kupa. Där kokas – särskilt på hösten – gårdskolkets mat, men elden eller rättare röken fyller då även en annan uppgift. Under kupans valv hänger nämligen fisk och kött, som undergår den torknings- och rökningsprocess, som konserverar dessa födoämnen för vintern. Röken får gå ut i förstun och sen söka sig ut i det fria bäst den kan. På många håll har man dock gått ifrån att så elda i förstun och har i stället byggt ett eldhus ute på gården.” (Per Söderbäck, Estlands svenskbygd, s 51 f, 1939)

KUSTBON

ORGAN FÖR
ESTLANDSSVENSKARNA I SVERIGE
Utgiven av Svenska Odlingens Vänner

Ansvarig utgivare: *Hugo Mickelin*
Redaktör: *Edvin Lagman*
Redaktionssekreterare:
Maria Broman
I redaktionen: *Göran Treiberg,*
Birger Westerberg
Red. och exp. Vikingagatan 25
113 42 Stockholm
Kustbons postgiro: 19 72 07 - 4.
Tel. 32 48 78
Svenska Odlingens Vänner postgiro:
35 13 11 - 6
*Kustbon utkommer 1977 med
fyra nummer*
Prenumerationspris 1977 30 kronor
Annonspris 1/1 250:-, 1/2 130:-,
1/4 65:-, 1/8 40:-
Förlovnings-, vigsel- och
födelseannonser 10:-
Dödsannonser 60:-
ISSN 0345-6706
Civiltryckeriet, Köping 1977.

SOV-ARKIV

Vikingagatan 25
113 42 Stockholm
Tel. 08/32 48 78

Innehåll

Svenska Odlingens Vänner och dess namn av <i>Hugo Mickelin</i>	2
S.O.V:s årsmöte 1912 av <i>Elmar Nyman</i>	3
En by och dess namn av <i>Edvin Lagman</i>	6
Birger jarl och tavasterna av <i>Edvin Lagman</i>	7
Estland i Sverige av <i>Per Wieselgren</i>	8
Att brygga öl av <i>Alexander Tegelberg</i>	9
Höstsamkväm av <i>Hugo Mickelin och Ronnie Ericson</i>	10
Ett besök på dialektarkivet av <i>V A</i>	12
Ett föremål av <i>Bo Stenholm</i>	12
Rågöbornas danslag av <i>I. An Henry Larsson av Tomas</i>	13
<i>Dreijer</i>	13
Per Byström	13
Skeppet av <i>Edvin Lagman</i>	14
Familjenytt	17
Bemärkelsedagar	19
Passion av <i>Edvin Lagman</i>	20

HUGO MICKELIN

SVENSKA ODLINGENS VÄNNER OCH DESS NAMN

Svenska Odlingens Vänner har varit kärnan i namnet på estlandssvenskarnas centrala förening alltsedan den 1 februari 1907, då kyrkoherde Maass på Nuckö prästgård inför ett fyrtiotal församlade presenterade ett stadgeförlag för den blivande föreningen. När föreningen i praktiken kom till stånd och dess stadgar antogs vid möte i Bysholms herrgårdsbyggnad den 6 februari 1909, fastställdes namnet till Svenska Odlingens Vänner i Estland. Efter Estlands självständighetsförklaring stadfästes föreningens stadgar år 1919 av den nya estniska regeringen. Föreningen fortlevde under detta namn till 1940, då sovjetmakten upplöste den och beslagtogs dess tillgångar.

Svenska Odlingens Vänner återupplivades i Sverige den 29 mars 1945. Namnet ändrades då till Svenska Odlingens Vänner bland estlandssvenskar i Sverige. Det konstituerande mötet ägde rum i Kommittén för estlandssvenskarnas samlingslokal på Prästgårdsgatan 27 i Gamla stan, Stockholm. Lokalen disponerades under en kortare tid i kommitténs namn för estlandssvenskarnas räkning. Den hade öppnats av riksantikvarien Sigurd Curman juldagen 1944 under benämningen ESTLANDSSVENSKA HEMGÅRDEN.

På föreningens konstituerande möte yttrade Sigurd Curman bl a: "I Estland måste i föreningens verksamhet huvudvikten läggas på det svenska, här bör huvudbetoningen falla på ordet 'odling'".

På årsmötet 1956 fastställdes föreningens namn till Svenska Odlingens Vänner. Efter en senare justering av stadgarna antogs på årsmötet den 1 mars 1975 namnet Kulturföreningen Svenska Odlingens Vänner. Föreningens huvuduppgifter i dag framgår av inledningen till paragraf 1 i stadgarna:

att förmedla kunskap om Estlands svenskar och deras historia, om deras kulturella och ekonomiska förhållanden

att vara en förbindelselänk mellan Estlands svenskar och deras ättlingar

att medverka till att kunskaperna om och intresset för de gamla dialekterna och bygdekulturen bibehålles och främjas

att tillvarata deras intressen och vid behov föra deras talan.

Bland funktionärerna har på sistone frågan väckts, om inte det historiska namnet ändå borde ändras till ett mera klingande estlandssvenskt - inte minst för att allmänheten skall kunna verifiera föreningens ursprung och bättre förstå var de som föreningen representerar här hemma. "Svenska Odlingens Vänner" är som estlandssvensk organisation ingen odlare av det svenska samhället.

Är det inte dags att korrigera "vår titel"?

En ändring av föreningens namn kräver bl a stadgeändring, som skall behandlas av två på varandra följande årsmöten. Således - innan namnfrågan behandlas första gången på årsmötet 1978, vore det önskvärt att estlandssvenskarnas SOV-medlemmarna och Kustbons läsare samt alla med estlandssvenskarna befryndade yttrade sig och avgav förslag till namn. Förslag från mig: Estlandssvenska kulturföreningen (EKF) eller varför inte Estlandssvenskarnas hembygdsförening (EHF).

Slutligen vädjar undertecknad till envar som har funderingar kring namnfrågan att inte behålla dessa för sig själv, utan att ni skriver ner era förslag m m och skickar dem till

SOV, Estlandssvenskarna
Vikingagatan 25,
113 42 Stockholm

Till dess med vänlig hälsning

Hugo Mickelin

SOV-ARKIV

Vikingagatan 25, Stockholm

utställer tavlor med Estlands-motiv av ANTON VESTERBERG, 16 april-7 maj 1977.

Öppet lörd. 10-14 och tisd.-onsd.-torsd. 9-18.

ELMAR NYMAN

S.O.V:s ÅRSMÖTE 1912

Som bekant började kulturföreningen Svenska Odlingens Vänner sin verksamhet vintern 1909. Föreningens första aktiva period omfattade knappt fem år. Från 1913, då de ryska myndigheterna beslagt föreningens protokoll och andra handlingar, till 1919-20 rådde i stort sett en period av stiltje till följd av krig och förenings- och församlingsförbud.

Årsmötesprotokollet från 1912 har räddats över till Sverige och utgör ett mycket intressant aktstycke, väl värt att återges i sin helhet för Kustbons läsekrets. Protokollet visar vilken optimism och aktivitet som rådde under föreningens första verksamhetsår.

I detta hus, ägt av Johannes Taman, startade Korkis skola med Nikolaus Blees som lärare (läsåret 1909/10). Följande läsår hyrde man in sig i Gerners hus ("Järnet"), nu med Rudolf Timmerman som lärare. Tredje läsåret (1911/12) flyttade skolan till Korkis herrgård ("Kare-hoe"), som låg ca 1 km från byn. Här fick också läraren bo (alltjämt Rudolf Timmerman).

PROTOKOLL fördt vid

Svenska Odlingens Vänner i Estland årsmöte på godset Bysholm den 3 februari 1912

Vid sammanträdet närvaro omkring 100 personer bland dem 80 medlemmar, de flesta från Nuckö och Wormsö samt en mindre del från Reval, Korkis och Lilla-Rågö.

§ 1.

Mötet öppnades med afsjungande af 1, 2 och 5 versen af psalmen 32, "Dig, Herre Gud är ingen lik" och bön af pastor Mellin, hvarpå pastor Sevelius höll ett längre hälsningstal, i hvilket han bl.a. påpekade att föreningen vill stå på kristlig grund samt verka för andlig och materiell förkofran. Talaren underströk vidare betydelsen af, att svenskarna här i Estland jämte sin urgamla dialekt lärde sig högsvenska, då de på annat sätt icke kunde komma i besittning af den svenska litteraturens skatter, och uttalade några önskningsmål i detta afseende.

§ 2.

Protokollet från senaste årsmöte upplästes.

§ 3.

Föreningens ordförande, pastor Gustafson redogjorde för föreningens verksamhet under det gångna året. Denna redogörelse innehöll i hufvudsak följande:

Skolan i Korkis hade under det gångna året blifvit stadfäst. Med afseende å dess verksamhet hänvisas till redogörelsen i 1912 års svenska almanack. Ansökan om öppnande af en skola i Kyrkslätt by på Wormsö hade blifvit insänd till folkskoleinspektören i Hapsal jämte förslag till stadgar och program d. 15 april 1911. Den 3 december återsändes förslaget till stadgar med diverse anmärk-

ningar, bland hvilka den viktigaste var, att gossar och flickor i en privatskola kunna undervisas tillsammans endast till 11 års ålder. I Wichterpal och på Odinsholm har skolfrågan under året icke avancerat vidare. Till biblioteket hade anskaffats navigationslitteratur från Stockholm samt 5 exemplar "Fiskeritidskrift för Finland". Af broschyren, "Om saltning och annan konservering af strömming" hade 100 exemplar distribuerats. För biblioteket på Nargön hade ett skåp anskaffats.

Tvenne boksändningar hade under året ingått från Sverige, den större omfattande c:a 200 band från Hernösand, den mindre från folkskolebarnen i Saltsjöbaden. Böckerna hade fördelats mellan olika bibliotek. Följande jordbrukstidskrifter hade dels fullständigt gratis, dels mot erläggande af porto ur föreningens kassa blifvit spridda: "Småbrukaren" 10 exemplar, "Hemmansägaren" 6 ex., "Bondevännens Landtbruksuppsatser" 12 ex. och "Halfveckobladet" 2 ex., inalles 30 exemplar i omkring 900 häften eller lösnrör. Samkväm och andra möten med föredrag, diskussion m.m. hade arrangerats 9, deraf 1 i Reval, 1 på Nargön, 3 i Nuckö och 4 på Wormsö.

På Lilla-Rågö hade en sångkör, räknande 30 medlemmar, ånyo trädtt i verksamhet. På Wormsö prästgård hade 15 gossar två gånger i veckan åtnjutit undervisning i rättskrifning. Angående jordbruksinstruktörens verksamhet hänvisades till redogörelsen i ofvannämnda almanack.

I Nuckö hade en tjuvförening och ett mejeriandelslag bildats. Den förstnämnda hade fått som gåfva en ayreshiretjur af godsägaren C. O. Ekman på Björka=Säby, Östergötland, Sverige. Utom till gifvaren står föreningen i tacksamhetsskuld till konsulenten Erik Ell, hvilken äfven i denna sak

intagit rollen af förespråkare. Till mejeriet anläggning hade S.O.W:s hedersordförande, direktör G. von Franken lofvat bidra med 100 rbl, hvarjämte han för samma ändamål förklarat sig beredvillig låna den s.k. Gahlnbäckska fonden, stor 100 rbl. Som gåfva har föreningen äfven detta år fått mottaga 100 rbl. af direktör O. Ingman i Reval i form af medlemsbidrag för honom och hans fru.

Föreningens inkomster utgjorde inberäknadt saldo från föregående år, 1113 rbl.95 kop. och dess utgifter 433 rbl.95 kop. Föreningen räknar f.n. 236 medlemmar, deraf i Reval 92, på Nargön 4, godset Laakt 1, i Baltischport 12, på L. Rågö 15 på stora Rågö 1, i Korkis 22, i Hapsal 1, på godset Kebbelhof 1, i Nuckö 60, på Wormsö 21, på Dagö 1, i Staraja Russa 1, i Stockholm 1, i Göteborg 2, i Rotterdam 1; 51 nya medlemmar hafva intagits, hvaremot 48 icke betalt sin årsavgift och sålunda måste anses halfva utträdt.

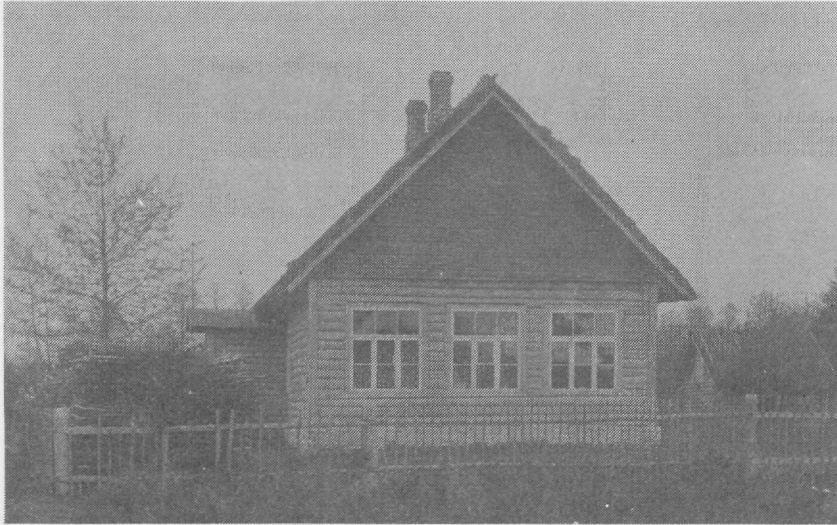
3 medlemmar hafva under året aflidit, nämligen maskinisten Johan Andersson i Reval samt hemmansägarna Johan Palmkron och Jan Winter i Korkis. Till de aflidnes minne afsjöngs stående 1 versen af psalmen 448: "Gud lär mig dock besinna."

§ 4.

Skolläraren Alexander Timmerman meddelade, att vid revisionen af föreningens räkenskaper dessa befunnits vara i behörig ordning, hvarpå styrelsen af mötet tillerkändes full ansvarsfrihet för sin förvaltning.

§ 5

Sedan ordf. pastor Gustafsson, hvilken hörde till de styrelsemedlemmar, hvilkas mandat utgått, öfverlämnat ledningen af förhandlingarna åt vice ordf. pastor O. Sevelius, skreds till val af styrelsemedlemmar för nästa treårsperiod. Därvid återvaldes

Korkis skolhus, uppfört av byns bönder, invigt hösten 1912. Första lärare i det nya skolhuset blev Joel Nyman.

per acklamation samtliga afgående styrelsemedlemmar samt de af styrelsen föreslagna nya medlemmarne (jfr. styrelsens prot. 2 feb. 1912 § 2). Till styrelsen höra sålunda följande medlemmar: Pastor John Waldemar Gustafsson, ordf., återvald, hr Hugo Rose, kassör, kvarstår 2 år framåt, hr Hans Pöhl, sekreterare, återvald, konsul Erik Gahnbäck, dito, direktör Oscar Ingman, dito, hr Matts Ihrman, dito, fil.doktorn baron Nathanael Stackelberg, nyvald, och handelsbiterädet Mathias Westerblom, nyvald, samtliga från Reval; skolläraren Nicolaus Blees, återvald, från Nargön; skolläraren Johannes Pöhl, biträdande ordf., sekreterare och kassör, återvald, hemmansägaren August Sydman, dito, och hemmansägaren Alexander Nyman, nyvald, de tre sistnämnda från Lilla Rågö; pastor O. Sevelius, viceordförande, kvarstår 2 år framåt, klockaren Johan Nyman, biträdande sekreterare och kassör, återvald, skolläraren Joel Nyman, återvald, hemmansägaren Matts Stahl, dito, hemmansägaren Matts Tomty och hemmansägaren Alexander Tennisberg, hvilka kvarstå 2 år framåt, samt hemmansägaren Matts Sandberg och hemmansägaren Simon Stahl, nyvalda, de åtta sistnämnda från Nuckö; pastor Wäinö Meier viceordförande, återvald, samt hemmansägarna Johan Gärdström, biträdande kassör, återvald, Johan Hörnström, dito och Johan Lindström, nyvald, de fyra sistnämnda från Wormsö.

§ 6.

Till revisorer för nästa treårsperiod valdes herr Erik Ell, herr Nils Petander och herr Emil Grönholm från Reval, herrar Alexander Timmerman och August Adler från Nuckö, Anders Wikström och Johan Westerberg från Wormsö.

§ 7.

Uppstogs till behandling det af styrelsen utarbetade budgetförslaget (jfr. prot. 2 feb. 1912, §§ 4-8). Den första punkten i detta förslag gälde skolan i Korkis. Frågan refererades af skoll. Rudolf Timmerman och be-lystes af flera talare från olika sidor.

Hemmansägaren Slidberg från Korkis meddelade, att medlemmar af nämnda bysamhälle insamlat omkring 200 rbl. för uppförande af ett skolhus och komme att uppbringa två tredjedelar af bygnadskostnaderna, hvilka beräknades stiga till 1000 rbl. Mötet beslöt bevilja följande anslag för skolan i Korkis:

Lärarens lön vårterminen 1912	Rbl. 75:--
Lärarens lön läsåret 1912/13	" 175:--
Bidrag till bygnadsfonden	" 300:--

Sistnämnda bidrag beviljades med vilkor, att det icke skulle tagas ur föreningens ordinarie inkomster.

Mötet beviljade vidare följande anslag: För den projekterade skolan i Kyrkslätt på Wormsö, i händelse den komme till stånd Rbl. 50:--
Till porto för jordbruks-tidskrifter " 25:--
Biblioteken " 50:--
Kansliet " 50:--
Hansaskolans vaktmästare " 36:--
Anställande af jordbruksinstruktörer " 100:--

Summa Rbl. 861:--

§ 8.

Mötet skred till val af jordbruksinstruktörer för innevarande år. Styrelsen hade uppställt som kandidater, agronomen William Gottkamp och skoll. Rud. Timmerman (jfr. prot 2 febr. 1912, § 7). På mötet uppställdes ännu en tredje kandidat hemmansägaren Alexander Tennisberg, hvilken erbjöd sig att utan ersättning i sitt hem stå till tjänst med råd och upplysningar i jordbruksfrågor. Sedan ett af hr Joel Nyman väckt förslag att anställa en stadigvarande jordbruksinstruktör för en årlig lön af 300 rbl, såsom varande för tidigt väckt för denna gång förkastats, skreds till val mellan de uppställda kandidaterna, hvarvid hr Gotthampf och Tennisberg gemensamt uppställdes på ena sidan, hr Timmerman på den andra. Röstningen som skedde med slutna sedlar, gaf till resultat,

att herr Gottkampf och hr Tennisberg blefvo valda med 43 röster, medan hr Timmerman erhöi 24 röster.

Herr Gottkampf skulle erhålla ersättning efter öfverenskommelse, hvaremot hr Tennisberg betingade sig ett arvode af 1 rbl. 50 kop. pro dag för den tid han var stadd på resor i föreningens ärenden.

Hr Timmerman lofvade utan ersättning bistå Rågöborna med råd och upplysningar i jordbruksfrågor.

§ 9.

Pastor O. Sevelius vände sig till mötet med följande andragande. I Nuckö bosatta medlemmar af S.O.V. hafva umgåtts med planen att uppköpa det centralbelägna s.k. Palmbergska stället („Rannasauna”), hvartill höra utom c:a 5 dessjatin jord en butiklokal, ett boningshus med 3 rum samt flera ekonomibyggnader. Stället skulle utgöra ett hem för föreningen och en fästning för svenskheten, samt äfven kunna användas för inrättande af ett mejeri med uppgift att höja främst den svenska befolkningens ekonomiska välmåga. En mejeriförening har redan bildats, men dess stadgar hafva ännu ej blifvit stadfästa, hvarför denna förening icke äger rätt förvärfva fast egendom. Då nu stället kunde blifva sålt, innan mejeriandelslaget legaliserats, föreslog talaren att S.O.V. i sin helhet skulle köpa stället på vilkor, att 1000 rbl för ändamålet erhöles som lån mot 1. in-teckning af föreningens hedersordförande, direktör G. von Franken i Reval och resten skulle uppbringas af medlemmarna i Nuckö. Kommer köpet till stånd, skulle stället, derest mejeriandelslaget sådant önskar detsamma utarrenderas mot en summa, icke understigande räntan å skulderna på stället. Arrendet skulle användas af S.O.V. efter godtfinnande för betalning af räntan, amortering af skulden samt för bildningsändamål.

§ 10.

Herr Erik Ell höll i anslutning härtill ett längre andragande, i hvilket han framhöll nyttan af andelsmejerier. Dessa beredde afsättning för mjölken och höjde sålunda intresset för rationellare boskapskötsel, hvilket i sin tur kräde en förbättrad ängsodling och anskaffande af kraftfoder. Talaren betonade betydelsen af torckströ som gödslingsmedel och af oljekakor som kraftfoder. Ett skålpund kraftfoder gaf en mjölkvinning af ett stop. Den från Sverige skänkta tjuren och kvigan taxerade talaren till ett gemensamt värde af 1000 rbl.

§ 11.

Mötet beslöt köpa det från godset Bysholm utbrutna, i kommunen Paschlep i Hapsals härad belägna hemmanet „Rannasauna” för en summa, stor 1950 rbl, och befullmäktiga föreningens ordförande J.W. Gustafsson och sekreterare H. Pöhl att afsluta nämnda köp.

§ 12.

Mötet befullmäktigade föreningens ordförande J.W. Gustafsson och sekreterare H. Pöhl att efter afslutat köp mot in-teckning i uti föregående § nämnda hemman „Rannasauna” låna af direktör Georg von Franken i Reval en summa stor 1000 rbl till 5% årlig ränta.

§ 13.

Till hedersledamot i föreningen valdes, i stöd af § 9 i föreningens stadgar, godsägaren C.O. Ekman på Björka-Säby, Östergötland, Sverige.

§ 14.

Beslöts afsända en tacksägelseskkrivelse till godsägaren Klas von Ramm-Padis, för det han detta läsåår hyresfritt upplåtit lokal för skolan i Korkis.

§ 15.

Under mötet utfördes sång af Höbring sångförening. Mötet avslutades med bön af Pastor O. Sevelius och afsjungandet af psalmen 28, verserna 5 och 6.

J.W. Gustafsson
H. Pöhl

Fotot visar Bysholms skolhus under 1930-talet. Hit hade Klockargårdens skola flyttat i mitten av 1920-talet. Det var alltså här som S.O.V. höll sitt konstituerande möte i februari 1912.

Kort kommentar till årsmötesprotokollet

Skolfrågorna dominerar årsmötet. Det är naturligt att skötebarnet Korkis diskuteras. Skolan har sedan starten hösten 1909 fört en ambulerande tillvaro. De två första läsåren hyrde man in sig i två skilda bondstugor, det tredje läsåret upplät godsägare Clas von Ramm Korkis herrgårdsbyggnad ("Kare-hoe"). Inte underligt att man nu vill skaffa en permanent skolbyggnad i Korkis, något som också mycket snabbt kommer att effektueras. Redan hösten 1912 står den nya skolbyggnaden färdig, ljus och fin och modern. Korkisborna själva har gjort en storartad insats för sin skola.

Det är inte bara korkisborna som behöver skola och skolhus. S.O.V. har också gjort stora ansträngningar för att få öppna en skola i Kärrslätt på Ormsö men hittills ej lyckats. Bestämmelsen att privatskolor ej får idka samundervisning för barn som fyllt 11 år utgör bl.a. ett verksamt hinder! Lika liten framgång har föreningen haft i sina ansträngningar att få öppna skolor i Vipall och på Odensholm.

Man kan undra varför årsmötet förlagts till det relativt isolerade Bysholm. En förklaring kan vara att föreningen beslutat förvärva fastigheten "Rannasauna" på Nuckö (f.d. Palmbergiska handelsboden), som inte ligger långt från Bysholms herrgård. Årsmötesdeltagarna kan nu själva bilda sig en föreställning om fastighetens lämplighet. Köpet klubbas också på årsmötet. "Stället skulle utgöra ett hem för

föreningen och en fästning för svenskheten, samt även kunna användas för inrättande av ett mejeri med uppgift att höja främst den svenska befolkningens ekonomiska välmåga" står det i protokollet. Man hoppas m.a.o. att till en del kunna förverkliga drömmen om den högre skolan för Estlands svenskar. En finansieringsplan görs upp. 1000 rubel lånas ut av S.O.V.'s hedersordförande direktör Georg von Francken och resterande 950 rubel får föreningens Nuckö-avdelning söka skaffa.

Styrelsen kan vidare rapportera för årsmötet att förutsättningar nu skapats för den planerade tjurföreningen. Godsägare C.O. Ekman i Björka-Säby i Östergötland har skänkt S.O.V. såväl en avelstjur som en kviga, båda tillsammans taxerade till inte mindre än 1000 rubel. Djuren har installerats på Nuckö prästgård, mindre än 2 km från den Palmbergiska fastigheten. Årsmötet beslutar utnämna godsägare Ekman till hedersledamot i S.O.V.

Även biblioteksfrågan hör till de angelägna ärendena på dagordningen. Alltjämt kan föreningen glädja sig åt boksändningar från vänner i Sverige. Ämnesvalet är ensidigt, det mesta är jordbrukslitteratur — i och för sig nyttig och nödvändig — men inte riktigt vad man behöver för att locka ungdomen till nyttig läsning. Men det är i stort sett den enda litteratur som de ryska myndigheterna tolererar.

Intressanta är årsmötesprotokollets uppgifter om medlemsantalet och styrelsens sammansättning. S.O.V. har ca 230 medlemmar, och därom är inte så mycket att säga. Inte heller under 1920- och 1930-talet var medlems-siffran högre än 300-400. Den regionala fördelningen av medlemmar är intressant. Lilla Korkis med sina ca 170 invånare har 22 S.O.V.-medlemmar medan svenskbygdens största socken Ormsö med ca 2500 invånare har 21 medlemmar! Som väntat är anslutningen störst i Reval, 92 medlemmar, Nuckö kommer på andra plats med 60.

Styrelsen har inte mindre än 23 ledamöter men där är lokalföreningarnas styrelser medräknade. Det kan konstateras att de svenska församlingarnas kyrkoherdar — Gustafsson, Sevelius, Melin — ingår i styrelsen, samtliga är finlandssvenskar. Även direktör Oscar Ingman är finlandssvensk. Konsul Gahlnbäck får väl närmast anses representera den tyska nationaliteten. Tysk är också baronen och filosofie doktorn Nathanel Stackelberg. Resterande styrelseledamöter är estlandssvenska lärare (Thorénska seminariet är väl företrätt!) och hemmansägare. De enda estlandssvenskar som vid detta tillfälle innehar presidieposter är bröderna Hans och Johannes Pöhl, den förre är styrelsens sekreterare och den andre en av de tre vice ordförande.

Slutligen bör observeras att man på årsmötet 1912 — liksom vid så många andra tillfällen — understryker att Svenska Odlingens Vänner är en förening som står på kristen grund. Det är därför också helt följdriktigt att mötet inleds och avslutas med avsjungande av psalmer ur den svenska psalmboken.

EDVIN LAGMAN

EN BY OCH DESS NAMN

Spithamn-ån eller Nyån, som den också kallades, flyter ut i Finska viken öster om Spithamn. I skogen t v på bilden bodde ä-pojka, bröderna Hallberg. Strax bortom skogen, i kanten av slättmarken Spitamb träske, låg Våda
Foto Andreas Stahl

II

I förra numret av Kustbon berättades om gårdnamnen i Spithamn. Vi skall nu titta litet på personnamnen, utan att gå närmare in på det namnskick som man kan finna i äldre skriftliga källor.

Själva gårdnamnen inrymmer ett antal mansnamn. Hur gamla dessa gårdnamn är, vet vi inte. Många kan naturligtvis vara hundratals år. Man kan ju tänka sig att byns kärna härstammar från den tid på 1300-talet, då de första människorna bosatte sig ute på Spjutet, och ett eller annat gårdnamn kan kanske ha bevarats från den tiden. Ur gårdnamnen får vi emellertid fram mansnamnen Lars, Martin (Martn), Mats, Anders, Jakob (Jak), Äsmar, Bengt (Bent), Siver (Sävor), Henrik (Händor), Peter och eventuellt Matt (i Matasa).

Går vi tillbaka till mitten av 1800-talet – de åldringar jag kände var födda då – så finner vi mansnamnen Mats, Anders, Kristian, Johan, Adam och Josef. Flera av de gamla namnen är inte med längre: Lars, Martin, Bengt, Peter, Äsmar, Jak, Siver, Henrik. Inget av artonhundratalsnamnen i Spithamn

är av gammalt nordiskt ursprung; den kristna namntraditionen är stark. Evangelisterna Matteus och Johannes finns med i gammal svensk form: Mats och Johan. Adam och Josef är bekanta för alla, Anders går tillbaka på Andreas, Kristians kristna ursprung torde stå klart. De dominerande kvinnonamnen från mitten av 1800-talet var Eva, Lena, Mari (Måre), Tio och Kersti (Kjärste). Eva och Mari behöver inte närmare presentation, Lena kommer av det grekiska Helena och Kjärste av Kristina, jfr Kristian.

Redan efter några årtionden ser bilden mycket brokigare ut. Vi finner mot slutet av århundradet och strax efter sekelskiftet mansnamnen Johannes, Andreas, Alfred, Herman, Voldemar, Paul, Emil, Mathias, Alexander, Jakob och August, allesammans i fina "riksspråkliga" former. Det var bara Voldemar som avkortades till Volde och Alexander som uttalades Alixandor eller fick smekformen Ale, Alix.

Likaså uppträdde en mängd nya kvinnonamn: Alide (Lide), Rosine, Hilda, Maria (i denna form), Mathilda, Pauline (Poline), Sofia, Hulda, Ida, Julia (Jola), Lovisa och Edla.

På tiotalet och tjugotalet utökas namnbeståndet ytterligare: Viktor, Axel, Hjalmar, Gunnar, Ivar, Einar, Herbert, Edvin och Arthur kommer nu. Flickorna heter Elfride, Aline, Edita, Elmere, Signe, Elisabet, Ellen (Elle). Så kommer det yngsta skiktet med nymodigheter som Reinhold (Reine), Lennart, Allan, Olle, Nils och flicknamnet Brita. Tyvärr känner jag inte alla dem som föddes i byn de senaste åren och kan inte namnge dem alla.

Som synes har namnskicket ändrat karaktär från generation till generation. I detta avseende var naturligtvis Spithamn likt andra orter, även i andra länder. Utvecklingen låg ungefär en generation efter tätorternas i Sverige. Förhållandet var i stort sett lika på den svenska landsbygden.

På det estlandssvenska området skilde sig Ormsö rätt markant från andra orter genom sin påfallande fasta namntradition. Mansnamnen Johan, Anders, Lars, Hans och Tomas samt kvinnonamnen Maria, Gertrud, Katarina och Agneta levde vidare från generation till generation. Men överallt förde de allt livligare förbindelserna med Sverige in nya element i namnskicket, som snabbt följde med i anpassningen till de nya kulturvägarna.

EDVIN LAGMAN

BIRGER JARL OCH TAVASTERNA

Medeltiden är för oss en spännande tid, full av stora händelser och rik på gåtor och obesvarade frågor.

Korstågen var ett egendomligt och mäktigt utslag av den medeltida människans religiösa engagemang, maktsträvan och äventyrlust. Tågen till det heliga landet utgick i huvudsak från södra Europa. Men korstågsrörelsen hade förgreningar även längre norrut. I slutet av 1100-talet manade påven Innocentius III de troende i Nieder-Sachsen och Westfalen att skydda den livländska kyrkan, och biskop Albert vigde 1202 de baltiska områdena åt jungfru Maria, varigenom de kom att jämföras med Palestina, hennes sons land. 1204 utfärdade Innocentius tillstånd att vallfärda till Livland i stället för till det heliga landet. Genom att Baltikum vigdes till *terra matris* (Guds moders land) kom det att bli påvestolens egendom.

Under den följande tiden utspelar sig märkliga händelser i Baltikum. Tyska svärdsorden, danskarna och svenskarna är på olika sätt engagerade i skeendet. Valdemar II (Sejr) erövrade i början på århundradet Ösel och Dagö, 1219 intog han norra Estland, där borgen Tallinn sedan kom att spela en stor roll. Birger Jarls bror linköpingsbiskopen Karl och farbrodern Karl jarl Döve intog borgen Leal (Lihula) men angreps av öselborna och nedgjordes. Hela Baltikum kristnades emellertid, om än under starkt motstånd, särskilt av befolkningen på Ösel men också av esterna i övriga områden. Man kan föreställa sig att frihetsälskande ester från öarna och kusterna flydde norrut, till trakter på Finska vikens norra strand, som man säkerligen sedan urminnes tider varit förtrogen med genom årliga fiskefärder och handelsresor.

En detalj i detta stora skeende är Birger jarls korståg mot "tavasterna" omkring 1250. Det omtalas i Erikskrönikan, författad under tiden efter 1320-talet, som ägnar förberedelserna för färden och själva angreppet en skildring av högt poetiskt värde. Historikerna har allmänt ansett, att

färden gick till Tavastland och att Birger anlade en fästning där. Tavastland ligger emellertid ganska långt från kusten, och Tavastehus byggdes bevisligen senare än den tidpunkt då härfärden ägde rum. Det finns sålunda skäl att dra historikernas tolkning av Erikskrönikans uppgifter i tvivelsmål.

Carl Olof Nordling, bördig från Borgå i Nyland, har tagit upp den komplicerade frågan till behandling och sökt belysa den ur synpunkter som lett fram till nya teorier. Detta sker i en bok *Gåtorna kring Birger jarl, Ösel och Borgå* (Faktainformation AB, 1976). Nordlings framställning är utomordentligt systematisk. Han lämnar till att börja med en redogörelse för hittills gällande teorier som bl a vill göra gällande

att Birger jarls korståg gällde trakten kring Tavastehus i det inre av Finland;

att det östersjöfinska folk som utnyttjade skärgårdsområdet när svenskarna kom dit var tavaster från det inre av Finland;

att namnet Tauestia i en påvlig bulla av år 1237 åsyftar samma folk som det finska Häme, dvs tavasterna i Tavastland;

att det i ryska krönikor uppträdande folkslagsnamnet *Jem* avser det finska Häme (hämäläiset).

Nordling menar att dessa teorier är ovanligt svagt underbyggda och pekar på brister i argumenteringen mot nya teorier. Han går sedan systematiskt igenom de hittills godtagna teorierna och analyserar underlaget för dem.

En av de springande punkterna är naturligtvis Erikskrönikans uppgift, att när Birger jarls flotta lade till, så möttes den omedelbart av de hedna "tavasterna", som emellertid förlorade och flydde med stora hjordar och guld- och silverskatter. Man har gjort gällande att tavasterna företog fiskefärder ut till kusten och att vi har att söka kontakten med den svenska korstågshären i detta förhållande. Genom en ingående analys av inlandsbefolkningens villkor och levnadsförhållan-

den söker nu Nordling gendriva uppfattningen om tavasternas roll som fiskande och sjöfarande folk vid kusten.

I stället bygger han upp en ny teori, som han redan förberett i tidigare arbeten, särskilt i den 1974 utgivna undersökningen *Estniska ortnamn i svensk bygd*. Ett stort antal ortnamn i östra Nyland innehåller estniska element, menar han, och detta visar att vi har att räkna med estniska kontakter. Sedan gammalt har ester sökt sig över till den väl skyddade nyländska kusten för att fiska, och för identifieringen av fiskeplatserna och farlederna behövdes givetvis benämningar. Det är ett sunt och realistiskt resonemang som Nordling här för.

Förutom de estniskspråkiga elementen i namnen anger också en rad namn direkt genom sin innebörd att ester brukat besöka skärgården: Estamsudd (esthamn-), Estviken, Estlotan m fl.

Nordling tar sedan upp namnet Tavestaland till granskning. Efter en genomgång av källorna – runristningar, den arabiske geografen Idris världsbeskrivning från 1154, påvebulla av 1237, den isländska Hausbok, Erikskrönikan – kommer han fram till att namnet åsyftat Ösel och Vik eller enbart Vik; senare skulle namnet med flyktingar från Estland ha överflyttats även till östra Nyland. Säkert flydde många undan de kristnas vedergällning, som den lettiske munken Henrik också noterar efter den kristna segern 1224: *et ceteri fugerunt* och de övriga flydde. Jag citerar Nordling: "Då vi vet att Öselborna var mera frihetsälskande och mer obenägna att acceptera kristendomen än övriga ester, är det naturligt att tänka sig att den första ockupationen av Ösel 1227 – 36 ledde till en kontinuerlig ström av flyktingar från Ösel till östra Nyland som vida överträffade de första emigrationsvågor som kan ha inträffat 1220 och 1224" (s 70). Namnet Tavastland har tydligen sedan flyttats över på det längre inåt landet liggande landskapet. Namnflyttningar av detta slag kan föreläggas på många håll.

PER WIESELGREN

ESTLAND I SVERIGE

Så lyder titeln på ett nyutkommet rikligt illustrerat bokverk, som den driftige förläggaren och skalden Bernhard Kangro i Lund utarbetat. Boken har 288 sidor i folioformat och en utomordentligt användbar innehålls- och personförteckning ingår däri. Efter en inledande översikt av Estland sådant det var under självständighetstiden följer en omfattande och detaljerad översikt av esternas öden i Sverige. Först besvaras frågorna: varför flydde man, hur och när flydde man, vistelsen i flyktingslägren, anpassningen till den svenska arbetsmarknaden, flyktingarnas strävanden och utveckling, de svenska myndigheternas inställning, som till en början var

inriktad på snabb försvenskning av invandrarna, under det man nu, som Palme själv hävdar, kommit till den uppfattningen, att det även ur rent svensk synpunkt är bäst att alla de olika invandrargrupperna behåller kontakten med sitt hemland, dess språk och kultur, vilket ingalunda hindrar dem att väl tillägna sig svenska språket och bli dugliga svenska medborgare.

Man kan gott säga, att av alla våra invandrargrupper har den estniska lyckats bäst med detta program: att bättre än några andra assimilera sig med svenskarna och samtidigt utveckla en imponerande aktivitet, när det gäller att upprätthålla estnisk kultur utanför hemlandets gränser. Sverige är

ledande i detta. Här finns en ansevärd samling framstående konstnärer, vetenskapsmän och författare av estnisk börd. Tidningar och tidskrifter utges på estniska och har sin läsekrets över hela världen, ehuru de ansevärda estniska flyktingskolonierna i Canada, USA, Australien, Västtyskland m.fl. länder icke heller ligger på latsidan. I stort sett kan detsamma sägas om flyktingarna från Lettland och Litauen. Men esterna, särskilt de från de nordliga landskapen, har också ofta en utåtriktad begåvning, som gör att de lyckas mycket bra även som affärsmän, industrimän och arbetare i praktiska yrken.

Kangros bok ger ingående kunskap om allt detta och behandlar givetvis även estniska insatser i sång och musik, teater, gymnastik, kyrko- och föreningsliv. Den är utgiven i såväl en svensk som en estnisk edition, och med tanke på det översvallande rika bildmaterialet har det varit en svår uppgift för utgivaren att samordna de båda editionerna. Estniskan uttrycker sig kortare än svenskan. Den är de finsk-ugriska språkens latin, under det finskan påminner om grekiskan. Den svenska upplagan kan livligt rekommenderas åt alla som intresserar sig för vår viktigaste politiska flyktingsgrupp, dess rikt facetterade liv, dess arbetsförhållanden och dess geografiska utbredning i Sverige.

Även estlandssvenskarna har kommit med på ett hörn. Hjalmar Pöhl omnämnes flerstädes och avbildas på två ställen. Bröderna Lagmans och Elmar Nymans vetenskapliga insatser berörs. Kustbon känner författaren ävenledes till. Beträffande Lagmännen kan man anmärka, att deras forskningsområden råkat byta plats, så att man får intrycket, att Edvin skrivit Herberts arbeten och vice versa. Herberts stora nytgåva av Svensk-estnisk ordbok berörs ej, men det beror nog på att texten färdigställdes, innan lexikonet hann utkomma.

Estland i Sverige. Översikt i ord och bild av Bernhard Kangro. Eesti Kirjanike Kooperatiiv, Lund. Den svenska editionen översatt av Eeva Merike Kangro och Gustaf Törnqvist. Pris 164 kr. (för förhandsbeställare 119).

Nordling kommer fram till att Birger jarls korståg avsåg från Estland utgående koloniserare i östra Nyland och att det egentligen var fråga om ett strandhugg som ingick i en större operation riktad mot Neva. Det borgbygge som omnämnes i Erikskrönikan skulle sannolikt avse den borg i Borgå, vars lämningar fortfarande finns att beskåda. Resonemanget är sinnrikt och stödes av exakta matematiska beräkningar – författaren är arkitekt. Som icke-historiker saknar jag möjligheter att i detalj bedöma de nya teorierna, men ett torde vara klart: Nordling har riktat uppmärksamheten på nya möjligheter att lösa gåtorna kring Birger jarls korståg mot tav-esterna, och han har vidgat perspektivet och fört in nya detaljer av värde för helhetsbedömningen.

Själva benämningen tavest är ännu inte tolkad. Ordet är tydligen en sammansättning, vars senare led är est. Vad tav- innebär är inte utrett. Med utgångspunkt i Nordlings resonemang skulle jag vilja rikta uppmärksamheten på en möjlighet till tolkning. Namnet på den stora halvön Tahkuna på Dagö utgår från Tahkunina. Tahku hade genitivformen tahun (numera tahk, tahu). Kan det vara tahun-aistr, i germaniserad form tau-aistr, som har gett tavester. Ljudet v, eller om man så vill u, var, som vi vet, vid denna tid en bilabial halvokal. Runraden har bara ett tecken, den latinska skriften använder de grafiska varianterna v och u utan att olika ljudkvalitet avses. En

senare utveckling har i tavaster, Tavastland givit oss v-ljud. F ö ingår ordet tahk 'slipsten, sandsten' o d även i namnet Tahukuila, sv Skätanes, på Nuckö, och namnet Dagden, Dagö är en germanisering där samma ord (av Tahkunina) ingår. Benämningen tavester skulle kunna peka mot Dagö. Jag förmodar att Nordling är inne på en liknande tankegång s 81 i sin bok.

Den här recenserade skriften innehåller slutligen tre intressanta tillägg, ett om Michael Agricolas eventuella estniska bakgrund, ett om Jon jarl vilkens gravsten finns i Linköpings domkyrka och vilken skulle kunna ha varit kommandant på Ösel 1227-36 samt slutligen ett om borgbacken i Borgå och Birger jarls fältbefästning. Mot appendix 2 ställer man sig kanske litet skeptisk. Skulle verkligen en svensk ha kunnat vara kommandant på Ösel vid en tidpunkt då Svärdsorden och Danmark gjorde allt för att befästa sin makt där?

Mycket av skeendet under denna avlägsna tid är dunkelt och svårbedömt, och stundom svävar vi fortfarande i ovisshet om huvudlinjerna i utvecklingen. Nordlings bok innebär ett friskt grepp i tidig nordisk medeltidshistoria med huvudvikten på svensk östersjöpolitik. Genom hans teorier har också en rad i sammanhanget inte direkt centrala problem aktualiserats, bl a frågan om östnyländska ortnamns härkomst.

ALEXANDER TEGELBERG

ATT BRYGGA ÖL

Ölbryggningen har gamla anor, hur gamla är det ingen som vet, och förekom över hela Nordestland intill senare år inför bröllop, begravningar, alla större helger och till höbärningstiden.

För att få ett gott öl måste man ha ett fullgott, kärnfullt korn. Det fanns de som hade provat att malta råg och havre, men av detta blev det inte något vidare bra öl. I äldre tider när all spannmålssällning skedde för hand i logporten, togs alltid maltkorn från framsidan av högen (*drusan*) där de tyngsta sädeskornen föll, fast husmor kunde protestera och ville ha något till gryn och mjöl. På senare tid med maskintröskning sorterade tröskverket ut två olika sorters säd, men kampen om fördelningen kunde bli densamma.

Mältningen började med att kornet lades i blöt i vattentunnor i ca tre dygn. Sedan lades det blöta kornet i en bing på log- eller rigolvet, där det fick ligga i fem-sex dygn och gro, tills det var sammanväxt till en torv, som smulades sönder så fint som möjligt, för att groningen skulle avstanna, och spriddes ut på golvet. Torkningen gick till på så sätt att långhalm lades i ett lager tvärs över torkstängerna (*paršana*), och sedan lades ett tunt lager malt ovanpå. För varje lades sedan ett nytt lager på, till dess att allt maltet var torkat. Då fälldes maltet ned genom att man skakade halmen för hand. Det var ett arbete som var varmt, dammig och svettigt! Därför sållades det torra maltet för att man skulle få bort torkad grodd (*malt-fötn*) och halmstybb, varefter det maldes. Maltmalningen var litet speciell, maltet skulle vara grovt men alla korn skulle vara krossade. Blåste det inte så att väderkvarnen drogs runt, så fick den urgamla handkvarnen stå till tjänst.

Till en normal brygd beräknades efter gamla mått- och viktenheter åtgå en bytta (ca 25 kg) malt och en mark (ca 4 hg) humle, beroende av önskad malt- och humlestyrka, ty detta var en smaksak.

Det fanns två metoder att brygga öl, och här skall jag först beskriva den metod, "*båka-malt*", som jag tror användes mest inom Rickul kommuns gränser.

När maltet var malet vättes det med kokt enrislag (*en-lā*) till en halvtorr deg i en tunna, där det fick stå och svälla. Då bakugnen var färdigeldad och renopad från aska, kastade men in hackad halm eller torra agnar som tändes på. Därefter lades det degaktiga maltet på den brända halmen och fick ligga inne i 1 till 1 1/2 timme tills det var genombakat, så att vörten i början var kaffebrun och ölet sedan fick en fin brun färg. Vid bakningen övervakades att maltet inte blev bränt, så att ölet smakade som vidbränd gröt.

Den andra metoden för beredning av malt hette "*soa-brigge*". Då lades det malda torra maltet i ett kar och kokande vatten eller enrislag hälldes på, tills det hela i konsistensen blev som en välling av bondtyp. Denna fick sedan stå och svälla. För att ge ölet färg och mogen smak hettade man upp järnstycken eller stenar som lades i maltkaret, för annars såg ölet ut som mjölvälling. Hur man nu än försökte, så fick "*soa-ēle*" inte samma smak och färg som det som var gjort på ugnsbakat malt.

När maltet var färdigberett, oavsett metod, lades det i siltunnan, som vanligtvis var densamma som surdrickstunnan. Därefter hällde man på varmt vatten som fick stå och dra en stund innan det tappades av. Det hela upprepades till dess att maltet hade lakats ur så mycket att man tyckte att vörtstyrkan blev för låg. För att maltet inte skulle rinna av med vörten låg ett lager halm eller enris på tunnans botten.

När vörten var färdig fick den svalna innan den gick till jäskaret, där den fick stå ett dygn tills den var färdigjäst. Jästen sjönk till botten och togs till vara av husmor för att användas vid jästbrödsbakning. Litet av jästen lät

man ligga kvar i tunnan för att få bra jäsnings vid nästa ölbryggning.

Under jäsningsen tillsattes vörten med avkok av humle som för det mesta var hemodlad. Humlen skulle kokas ordentligt, ty annars kunde man få extra svår huvudvärk efter öldricken, påstod gamla erfarna män! Det var bara för smakens och hållbarhetens skull som humle användes i ölet och inte för alkoholstyrkan, som man ibland hörde folk uttrycka sig. Humlen ansågs på sina håll vara en syndig växt, så att många gamla humlegårdar lades ner när husfolket kom på andra tankar. Det var ju självklart att en småbonde inte hade råd att hålla en jordbit under en växt som han inte hade någon nytta av.

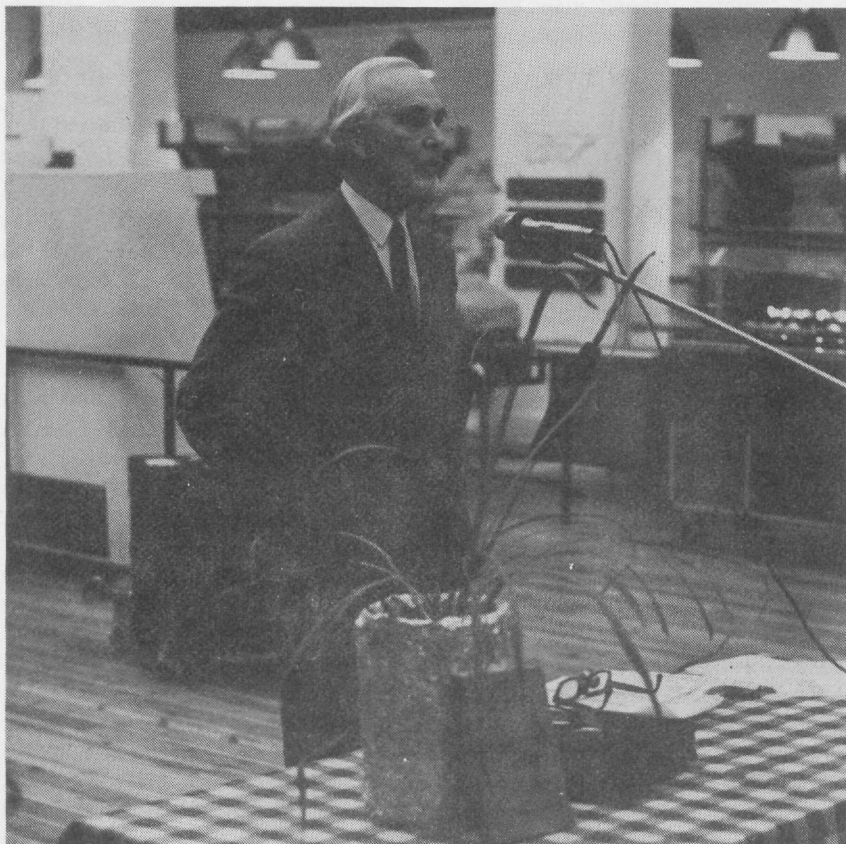
När ölet var färdigjäst tappades det för framtida bruk på små kaggar eller ölankare (*äl-kälder*), varierande i volym mellan 25 och 50 stop (30 till 60 liter). Kaggarna var av ek med järnband och de målades ofta för att det skulle se snyggt ut när de stod på rad i skafferiet (*backse*) eller rian.

Till bröllop var det vanligt att bönderna lånade ölankare från varandra för vid sådana tillfällen gick det ju åt mer än vanligt av både vått och torrt, men det kunde också annars hända det som berättas om Paj Nigjars-far. När han hade varit nybörjare och bryggt öl hade han fått mer än han hade ankare till och då gått till Havorsve Erkorsa, som liksom Stor Prosta och Luks Matsas var känd som storbryggare, och frågat om han inte kunde få låna en liten kagge på så där en vecka. "Jo, nog har jag en tomkagge över i år, men säg nu först hur mycket öl du fick över så att du kan få en passande kagge." "Ja, det är väl så där en 20-25 stop kvar." "Den droppen behöver du inte bära hem någon kagge för. Jag följer med och tappar av det! Resultatet hade blivit att Erkorsbon hade kommit hem vid midnatt och klappat sig på magen och sagt: "Nu är Nigjarsns öl under tak, och inte behövde han låna någon extra kagge!"

HÖSTSAMKVÄM

Text: Hugo Mickelin

Foto: Ronnie Ericson

Svante Jakobsson, ättling till en flykting från Ormsö, berättade om estlandssvenska människoöden med utgångspunkt i sin doktorsavhandling "Från fädernejorden till förfäders land".

Estlandssvenskarnas sedvanliga höstsamkväm i SOV-s regi ägde rum lördagen den 13 november på restaurang Lantis vid Stockholms Universitet i Frescati.

Göran Treiberg hälsade välkommen. Hugo Mickelin inledningstalade. Dr Svante Jakobsson höll sedan ett föredrag om vår stams öden – allt med utgångspunkt i hans egen färska avhandling "Från fädernejorden till förfäders land".

Vi njöt av rågödanslagets uppträdande – som numera alltid hör till – sjöng allsång under ledning av Thomas Lorentz, åt skinka m m, drack läsk, m m. En del av oss utnyttjade de fullständiga rättigheterna. Det dansades med inlevelse till musik av trion Geza Vegh.

Andra året i följd har vårt höstsamkväm fått en mera ungdomlig prägel med sällskapligt innehåll. Denna trend är ett bevis på att även "vi" är på väg att bli flexibla och anpassa oss till tiden, vilket innebär "öppnare former". Denna utveckling rimmar helt med en av föreningens uppgifter enligt stadgarna "... att tillvarata deras (estlandssvenskarnas) intressen ..."

Vi räknade antalet deltagare till 208 personer.

Ännu större skara välkomnas kommande höst av

HUGO

Det äts skinka mm, dracks läsk mm och dansades. – På bilden doktor Svante Jakobsson och hans hustru i färd med att låta sig maten väl smaka.

Rågödsjöns danslag

Alla bänkade sig under glatt samspråk. Denna form av höstsamkväm hade SOV för andra året i följd. Det ungdomliga inslaget var nu liksom förra hösten påfallande.

Rågödanslaget tågar in. Dess framträdande är numera ett givet inslag i estlandssvenskarnas festliga sammankomster. Rågödansarna har redan en flerårig tradition att bygga vidare på.

De glada Rågö-spelmännen gör den inte minst viktiga insatsen. På bilden ser vi från vänster: Endel Enggrön, Hjalmar Enggrön och Herbert Stahl.

Ett besök på dialektarkivet

Man må väl kalla det en lycklig tilldragelse, då studenten Nils Tiberg en gång i början av tjugotalet av sin professor fick uppmaningen att söka upp de få svensktalande personerna på Dagö. Detta blev till lycka för Dagösvenskan, som därigenom fick sin upptecknare, men det blev till gagn också för de andra estlandssvenska dialekterna, för studenten Nils Tibergs uppdrag har växt ut till en livsuppgift. Han arbetar på den alltjämt.

Tiberg hann uppteckna dagömålet, innan de sista dagösvenskarna gick ur tiden; men långt nere i Ukraina levde detta mål kvar i Gammal-Svenskby alltsedan utflyttningen 1781. Dit kom N Tiberg inte, men sällsamt nog kom hela detta dialektområde hem till forskaren i Sverige: gammal-svenskbyborna flyttade 1929 tillbaka till ursprungslandet.

Nils Tiberg fortsatte sina färder till Svensk-Estland, till andra dialektområden. På dessa fält var han inte den förste, men han var en trägen arbetare, uthållig och samvetsgrann. Sommar efter sommar for han omkring, iakttog, fotograferade, tecknade, lyssnade, frågade och skrev. Han blev lika hemmastadd där som i sin gotländska hembygd. — Och så hände det märkliga, att även dessa dialekter i likhet med gammal-svenskbysvenskan efter århundradens fortlevnad i öster återvände till Sverige. Verksamhetsfältet hade än en gång flyttat till forskaren.

Uppmaning till Estlandssvenskar

Det kommer ständigt på omvägar till Kommittén för estlandssvenskarna eller Kustbon meddelanden om att estlandssvenskar gift sig eller fått barn. Ofta har det förflutit en lång tid sedan händelsen. Då man därefter tillskriver vederbörande och begär närmare uppgifter dröjer det länge innan man får svar, om man alls får något. Följden härav är, att kommittén vid förfrågningar från utlänningskommissionen, flyktingsnämnden eller barnavårdsnämnden ofta omedvetet lämnar felaktiga upplysningar. Även den statistik över estlandssvenskarna, som lämnas till utlänningskommissionen varje vecka, är på grund härav felaktig.

Vi får därför ytterligare en gång vädja till alla estlandssvenskar, även dem, som blivit svenska medborgare, att insända uppgifter om alla familjeståndsförändringar såsom giftermål, födsel och död. Beträffande vigsel är det nödvändigt att insända uppgifter om i vilken församling och vilken dag vigseln ägt

Detta är de yttre konturerna.

Lördagen 11 december hade ett antal estlandssvenskar från olika orter samlats i Dialekt- och folkminnesarkivet på Ö Ågatan i Uppsala. Där i det estlandssvenska rummet stod Nils Tibergs anteckningsböcker i en lång rad, och allt det andra materialet — det mesta ännu inte publicerat i tryck. Tiberg själv visade sina samlingar och talade om sitt arbete. — Det är sällsamt att tänka, att åhörarna hade varit barn, då han på 20-talet började sina språkresor, men många av dem hade hunnit att själva vara sagesmän under de gångna årtiondena. Den som har läggningen kan förnimma suset av tid som flyr.

Ingrid Tiberg hann aldrig ut till sin mans forskningsområde i Estland; först kom personliga hinder i vägen och så kom kriget. Men i övrigt har hon lärt känna, fått leva med och arbeta med estlandssvenskt material allt intill denna dag. Hon var med även nu och placerade småningom oss estlandssvenska forskningsobjekt kring två dukade bord. Arkivets föreståndare E O Bergfors och SOV:s ordförande H Mickelin talade s a s å ämbetets vägnar; vi andra hörde på och begrundade.

På arkivet håller Nils Tiberg nu närmast på med att redigera materialet om kvarnar i svenskbygden.

V A

rum samt uppgiva namnet å vigselförrätaren. Om maken resp. maken är rikssvensk (a) skall uppgift om födelsedatum, födelseort, hemort och yrke eller titel lämnas. Beträffande födsel lämnas meddelande om namn, datum och födelseort.

Det borde ligga alla estlandssvenskar varmt om hjärtat att det kortregister över hit anlända estlandssvenskar, i vilket alla familjeståndsförändringar införs, är så fullkomligt som möjligt. Detta register kommer en gång kanske att vara den enda källa som kan lämna upplysningar om estlandssvenskarnas släktförhållanden efter överflyttningen till moderlandet.

Denna uppmaning publicerades i Kustbon i juli 1947 — alltså för närmare 30 år sedan.

SOV:s och Kustbons expedition är i dag lika angelägen att erhålla uppgifter om tilldragelser i de estlandssvenska familjerna som kommittén var vid tiden för vår assimilering i det svenska samhället. Allt detta för bättre kommunikation oss estlandssvenskar emellan och för aktuell datering.

Ett föremål

*Den gamle
böjer sig sakt
i det bleka vinterljuset
och söker i lådan
med trevande händer
inne i furuträdunklet
bakom näsdukar och minnen
längst in i hörnet
ligger ett föremål
inslaget
i ljusbrunt omslagspapper
med mjuka fingertoppar
och stumma läppar
vecklar han ut
sitt hemlands flagga
skör som ögon av glas
i glimmande vårsoleggen
och vemodsglädje*

Bo Stenholm

FÖRHANDS- MEDDELANDE

ESTLANDSSVENSK HEMBYGDS DAG

hålles söndagen den 28 augusti 1977 i restaurang Lantis, Fiskartorpsvägen 160A, Frescati (samma plats som 1975, vid Roslagsvägen och Universitetet)

Festtalare: EDVIN LAGMAN
Närmare om dagen i nästa nr av Kustbon.

Styrelsen för
SVENSKA ODLINGENS VÄNNER

UPPROP

Till lotteriet på hembygdsgdagen den 28 augusti 1977 behövs **bra vinster**. Du som är händig på hemslöjd av olika slag är välkommen att stödja SOV:s ekonomi genom att skänka någon sak. Kanske finns den redan färdig. Om inte så kan tillverkningen ske nu under tiden fram tills lotteriet äger rum. Föremål med anknytning till den estlandssvenska hembygden och traditionen är särskilt värdefulla. Meddela gärna till SOV:s arkiv tel. 08/32 48 78 vad Du kan bidra med. Det är bra att veta med tanke på planeringen av lotteriet.

Bygderådet

Rågöbornas danslag

.. de sjöng så vackert för oss ...

Rågöbornas danslag firade i år sin höstfest lörd. d. 20 nov. i Kärrtorps medborgarhus.

I foajén såldes lotter, inne i salen var kaffeborden dukade, det var bara att välja plats. Snart kom Lucia med tärnor och stjärngosse och de sjöng så vackert för oss. Efteråt tittade vi på film från Rågöarna och berättade för dem som inte varit där. Torsten Eriksson visade en bildkavalkad från danslagets 10-åriga verksamhet.

När minnena fått sitt blev det dags att återgå till nuet. Ut med bord och bänkar, yngsta generationen vill röra på sig, det är dags att ställa upp till danslek och sång. Glädjen är stor hos gammal och ung, men sen behöver också unga ben vila lite, och medan man tar igen sig, kommer man ihåg tomten som borde komma och någon ropar: "Tomten, kom!" och sedan alla: "Tomten, kom!" – Snart står de där på tröskeln, både tomtefar och lilltomten, bärande på sin säck och strax blir här prassel med påsar som delas ut, och barnen blir upptagna ett tag framöver. Under tiden bärs här in bordet med alla lotterivinsterna och det blir dragning på lotteriet. För de lyckliga vinnarna är det bara att gå fram i tur och ordning och välja ut sin vinst.

Sen blir det danslagets tur att ställa upp, och till slut är det allmän dans.

Ett hundratal personer var med på festen.

I. An

Henry Larsson Per Byström

Agronom Henry Larsson, en trogen rikssvensk runövän, har gått ur tiden i en ålder av nästan 80 år. Han jordfästes i Tåstarps kyrka lördagen den 29 januari 1977.

Vi runöbor har känt Henry Larsson sedan i mitten av 1930-talet. Vid den tiden tjänstgjorde han som lärare vid Tärna folkhögskola i Sverige. Han fick då av svenska skolmyndigheter i uppdrag att fara till Runö och undervisa i jordbruks- och hushållsarbete. Han kom till Runö sommaren 1935, tillsammans med sin maka Elsa Larsson, som tjänstgjorde som rektor vid Tärna lanthushållsskola. De skulle förmedla en modern teknik inom jordbruk och hushåll. Mycket av det gamla säregna fanns kvar inom dessa arbetsområden.

Den moderna "vändplogen" och fjäderharven av stål hade runöborna skaffat sig några tiotal år innan. Dessa redskap användes inom jordbruket. Den uråldriga träplogen (årdret) och harven av trä var redskap som användes flitigt inom jordbruket, eftersom de var lätta att handskas med.

Som agronom tyckte Henry Larsson, att även ladugårdarna borde rustas upp. I några av gårdarna revs de gamla trägolven ut ur nöthusen. Nya golv av betong, med gödselränna göts i stället. Arbetet i ladugården blev mycket lättare nu. I regel var det runökvinnorna som utförde ladugårdsarbetet och skötte djuren.

Elsa Larsson lärde runöflickorna modern matlagning. Flera olika nya grönsaker, bl.a. morötter, gurka, rödbetor och spenat började användas i runöbornas kostföring. Även textilslöjd och klädvård hörde till undervisningen.

Agronom Per Byström, Bara, har avlidit i en ålder av nära 76 år.

Han var född i Anundsjö, Väster-norrlands län. 1928 avlade han agronomexamen vid Alnarp och var därefter lärare vid Sigtuna folkhögskola 1928-32, vid Hampnäs folkhögskola i Ängermanland 1933-35, rektor vid Birkas svenska folkhögskola, Estland, och förvaltare av dess jordbruk 1935-39 och lärare vid Fridhems folkhögskola i Svalöv 1939-49. Vid Håla folkhögskola i Ängermanland var han sedan lärare till pensioneringen 1967, då han bosatte sig i Bara. Närmast sörjande är makan Elisabeth, född Larsson, dottern Birgitta, adjunkt, gift med ingenjör Einar Åslund, Degerfors, sönerna Per, tandläkare, med makan Karin, lågstadielärare, Sala, och Olle, distriktsläkare, med makan Margareta, fil.kand, Torpshammar, Medelpad, barnbarn, broder och syskonbarn.

Ytterligare ett par somrar senare besökte Elsa och Henry Larsson Runö. De trivdes bland sina runövännor.

Efter runöbornas överflyttning till Sverige 1944 tjänstgjorde Elsa och Henry Larsson fortfarande på Tärna. Där ordnade de studiemöjligheter för några runöungdomar i slutet av 1940-talet.

Söndagen den 11 juni 1961 inbjöd Elsa och Henry Larsson runöborna till ett besök på Tärna. Man samlades till gudstjänst i Kumla kyrka. Efter gudstjänsten bjöds det på surkål i matsalen på Tärna folkhögskola. Surkål var en av de traditionella söndagsmåltiderna på Runö.

Därefter visade Henry Larsson film och foton från Runö, samt berättade minnen från tiden på ön. Ett 60-tal runöbor deltog i det uppskattade Tärnabesöket.

Elsa Larsson fick tyvärr ej vara med på den planerade Runöfesten på Tärna. Hon drabbades dagarna innan plötsligt av sjukdom och fördes till lasarettet i Sala, där hon efter någon tid avled.

Vi runöbor hade alltid Henry Larsson som en trogen vän bland oss. Han var efter sin pensionering vid Tärna 1962 bosatt i Skåne. Den långa vägen hindrade honom inte från att ofta deltaga i Runöbornas föreningsfester i Stockholm.

EDVIN LAGMAN

SKEPPET

EN BERÄTTELSE

Först när en god stund hade gått, vågade Simon ta sig ned ur tallen. Just då kom skogvaktaren över bron.

—Har du haft vargarna på dig, Simon? frågade han. Jag hörde hur de tjöt, och sprang hit. Du har klarat dig, ser jag.

Simon berättade, medan han mjukade upp sina ben och sin kropp. Han lade fläksidan på marken och rätade på ryggen. Det knakade och kändes skönt. Blodet började rinna som vanligt, och han blev varm.

Skogvaktaren följde honom ett par verst och hjälpte till att bära. Han, som satt här uppe i skogen i sin ensamhet, tog tillfället i akt att få dröja tiden.

Nikolai Strandman var inte mer än tjugosju år, men han hade redan innehaft sin syssla i fem år. Hans far hade varit arbetare vid herrgården, och där hade Nikolai vuxit upp. Vid femton års ålder hade han förlorat sin far, modern, som flyttat med till skogvaktarbostället, hade dött för två år sedan, och nu var Nikolai ensam. Han tyckte om sitt yrke, han älskade att ströva omkring i skogen och längs stranden, och han fann, att det var bra att ha det jakttillstånd, som följde med skogvaktaranställningen. Men ensamt var det i den lilla skorstenslösa stugan i kanten av storskogen, och det var kanske inte alltid så noga med ordningen därinne heller. Ännu hade ingen hört Nikolai nämna några giftasplaner. Det var också ganska sällan han kom till byn och träffade annan ungdom. När han var med, visade det sig, att många flickor gärna dansade med honom — men skulle fördenskill någon vilja dela den rökiga stugan i skogen med honom?

Simon hade alltid tyckt om Nikolai. Det var lätt att resonera med

honom, han kom sällan med råd, men när han gav något, var det värt att tänka på, det hade Simon märkt ett par gånger. Nikolai var erfaren som en gammal man. Det var förvånande, när man tänkte på att han tillbringade det mesta av sin tid ensam i skogen. Men han lärde sig väl något av skogen och djuren också och dessutom hade han förbindelser med främlingarna öster om storskogen. Han träffade kanske fler människor på det hållet än i kustbygden.

Nikolai trivdes inte bara i skogen, han höll också gärna till vid stranden och på sjön. Han hade en egen liten båt och bedrev fiske, så gott det gick för en ensam man.

Samtalet mellan Simon och Nikolai kom mest att röra sig om båtbygget.

—Det går väl åt en hel del pengar, framkastade Nikolai. Jag förstår, att grisen skall bli betalning för något.

—Ja, så långt den räcker. Mera skulle det nog ha behövts, men man får väl försöka på något annat sätt.

—Hur menar du?

—Jag vet inte riktigt än, men jag får se, om det är någon i stan, som kan vara till hjälp.

Nikolai var inte frågvis. Man måste kunna tuga. Och han förde in samtalet på andra ämnen.

—Irja fick säkert ihop en hel del pengar på sin resa förra sommaren. Han ska kanske ut igen snart. Ja, man ser ju ett och annat, när man är ute längs stränderna sent eller tidigt, det är inte så lite gods, som många handlar med på det viset, salt och sprit. Ibland undrar man, om strandridarna är lata eller rädda. Kanske är de båda delarna. Jag tycker inte om, att det kommer främmande folk från öarna och gör sig pengar här, som sist och slutligen många stackare bland oss måste lägga ut på krogen. Det har förresten nog de senaste åren blivit sämre för krögarna häromkring, sedan seminariet i Däljan kom till och missionären började predika mot drickandet.

Simon hade ingenting att tillägga till detta. Sådana spörsmål hade han inte haft tid att intressera sig för, men han trodde som alla andra, att Irja

hade förtjänat en hel del.

—Irja har fått många bekanta, sade han. Och han kan säkert bli hjälpt både här och där, om han skulle behöva det.

—Jag har hört att han har affärs-vänner i stan.

—Jaså! Vet du vad för slags?

—Nej, men när det gäller Irja, så kan man kanske räkna ut det.

Härpå svarade Simon ingenting. Han blev betänksam i sitt sinne.

Det var strax tid att skiljas. Nikolai vände, och Simon fortsatte ensam vägen fram. Han hade ännu närmare tjugio verst att gå, genom skogar och ängsmarker och över vida slättbygder. Bördan var inte lätt, och han måste rasta många gånger. Solen stod på middagshöjd, när han skymtade den lilla staden med Johanniskyrkans spetsiga torn och den gamla borgruinen över de låga husen bortom viken, som han skulle över.

Tillsammans med några andra bönder, som var på väg till staden, klev han ned i båten vid stenpiren, betalade sina kopek och satte sig tillrätta.

När de närmade sig stadens brygga, fick Simon uppleva ett brokigt skådespel, som fångslade honom lika mycket, var gång han kom till staden. Män och kvinnor i färggranna dräkter kom roende och seglande från de närmaste öarna med fisk och ved. De talade nästan som han själv och hade lika svårt som han att reda sig med stadsbornas mål. Smäckra droskor förspända med vackra, blänkande rena hästar väntade på dem som skulle upp i stan. Upphandlare köpslog om varornas, den glänsande fisken östes från båtarna över i tunnor och korgar, veden lassades på flakvagnar, smörbyttor, ullmarker och rökta skinkor bytte ägare, rubelsedlar gick ur hand i hand. Vattnet plaskade under bryggan, här och där flöt en strömning, som råkat glida över en båtsud. Det växte så mycket i vattnet här inne i den lugna viken. Annat var det hemma kring uddarna, där bara tången kunde få fäste.

Båten lovade upp i vinden, saktade in och tog törn mot bryggan. I nästa ögonblick hade Simon och hans färdkamrater uppköparna över sig, och det dröjde inte lång stund, förrän affärerna var avslutade. Simon menade, att han fått bra betalt och kände sig nöjd, men när han stoppat på sig pengarna och började vandra upp mot

Henry Larsson (på Runö allmänt kallad agronomen) är borta nu. Han är kvar i många runöbors tankar. Vi minns honom särskilt när vi ser på alla de vackra och särpräglade fotografier, genom vilka han förevigat arbetslivet på Runö.

Tomas Dreijer

staden, tyckte han sig höra de äldre fälla ord som "alltför billigt", "bättre handel uppe i stan", men han brydde sig inte om detta utan gick för att söka reda på köpmannen i Fiskargränden. Det kunde inte hjälpas, han kände sig orolig, när han tänkte på Nikolais yttrande om Irjas affärs-vänner.

Det var inte svårt att hitta fram, och så stod Simon betänksam utanför den låga dörren med diversehandels-skylt över. De små fönstren var fullproppade med allehanda ting – skor, rep, spik, lyktor, kläde och vetebullar.

Simon tänkte ut ett ärende och steg in. Det var skumt i vrårna, och endast med möda kunde han urskilja en människa, som satt bakom disken. Ingen kund syntes till. Simon hälsade, människan bakom disken rörde på huvudet med en knyckig rörelse som en höna och besvarade hälsningen.

–Får jag två vetebröd, sade Simon.

Utan ett ord tog varelsen bakom disken upp två bröd ur en låda och slog in dem.

–Jag har gått lång väg och är hungrig, förklarade Simon, så gott han kunde på det främmande språket, jag äter ett bröd genast.

Hans ögon vände sig vid skymningen i butiken, och medan han åt sneglade han i smyg på köpmannen. Det var en liten skallig karl med orörligt ansikte och smala springor till ögon. Han satt stilla på sin stol och tittade i några papper, medan Simon åt. Slutligen vände han sig till sin kund och frågade, varifrån han kom. Simon talade om detta för honom och tuggade vidare. Han bet allt långsammare för att hinna tänka efter, hur han skulle bete sig.

–På så sätt, sade den skallige och teg igen.

–Ja, yttrade Simon efter en stund. Jag tror vi har gemensamma bekanta där.

Mannens ansikte uttryckte fortfarande ingenting, men Simon hade en känsla av att yttrandet inte gått den andes öra förbi.

Och han fortsatte:

–Jag skulle hälsa så mycket.

–Tack, svarade den skallige.

–Irja sade, att jag skulle titta in här. Jag behöver lite hjälp med en sak just nu.

Mannens ögon vaknade:

–Jaha?

Simon redogjorde för situationen. Tystnad igen.

När ett par minuter hade gått, frågade Simon:

–Går det inte?

–Det är svårt, mycket svårt. Jag har just ingenting nu.

Simons mod sjönk. Här var tydligen ingenting att vänta. Han beredde sig att gå.

–Ett ögonblick, sade då den skallige, och hans röst hade fått liv. Vad ska du frakta med båten?

–Det är en sump, så jag ska segla in fisk hit, men jag hade också tänkt att sälja annat, rökt skinka, smör, om det finns att få.

–Ska vi säga så, att jag får köpa upp din fisk, tills du har hunnit betala åter det som jag lånar dig? Det är bra för mig att ha den säkerheten.

Nu var det Simons tur att tänka. Vad kunde följerna av ett sådant avtal bli? Han insåg, att det kunde bli besvärligt, om det ville sig illa, men Irja hade ju sagt, att mannen egentligen var hyggelig. Och det var naturligt, att han ville ha en säkerhet.

–Det kan vi säga, avgjorde han till slut, men jag vill inte sälja till för lågt pris.

–Nej, nej, inte då! Dessutom kan vi så småningom kanske komma överens om andra små affärer, som vi båda kan förtjäna någon rubel på.

Den skallige knep ihop ögonen ännu mer och flinade. Simon förstod inte riktigt, vad han tänkte på men nickade instämmande.

Sedan författades under mycket funderande ett litet papper, "det är väl egentligen onödigt, men för formens skull", och så vidare, och Simon ritade med ovan hand dit sitt namn.

–Segelduken kan du få genom mig, upplyste den skallige. Kan du hämta den om några dagar?

–Ja, men en del skulle jag vilja ha nu.

–Det kan du nog få. Ska du ha till småseglen?

Det var redan mörkt, när Simon kom hem. Han var dödstrött efter den långa dagsresan men kände sig glad för att han hade lyckats bringa denna affär så långt. Om några dagar skulle Villem och hans far in till staden, och då skulle de hämta resten av segelduken hos handelsmannen. För detta måste han tacka Irja.

IX

Irjasmässveckan gick in. Med den kom sommarfågarna och sommarfolket.

En vacker morgon, när de första löven spruckit ut, satt svalan högst uppe på brunsvängeln och kvittrade ihärdigt och glatt, så att den bruna fläcken under näbben svirrade, medan solljuset flödade över byn. Rönnbacks Lena stannade med ämbaret, hon nändes inte skrämra bort den långväga gästen utan väntade, tills svalan bredde ut sina vingar och sköt i väg upp mot de lätta fjädermolnen högt i det blå.

På Sankt-Irjasdagen hämtade bönderna sitt sommarfolk med häst och vagn. En och annan sommarman, sommarkvinna och vallpojke hade städslats från grannbyar eller byar längre bort. De första dagarna kände de sig främmande och osäkra, de visste inte riktigt, om de skulle våga sig ut till byns ungdomar, som om kvällarna stod i klungor på gatan eller nere vid stranden.

Kring Irjasmäss började plöjningen. Under de tidiga morgontimmarna stretade hästar på de kalkvita åkerstyckena mellan Kvarnberget och skogsbrynet, där det lyste gult och skärt av gullvivor och majvivor. När solen visade, att det var dags för morgonvard, spändes hästarna ifrån och leddes in på bygatan för att i flock drivas ut på bete för dagen. Därefter tog andra sysslor vid.

Innan gräset hunnit bli för högt, skulle ängarna rensas från löv och ris, som hopats under hösten och våren. Alla i familjen drog då en lördagsmorgon ut med matpåse och drickskagge för hela dagen. Rönnbacksfolket hade fått tillbaka sin vallpojke från förra sommaren, och han såg till korna på förmiddagen. Mor Lena skulle komma hem till middagsmjölkningen.

Även Simon följde med på ängsrensningen. Den var som en fest, för nu började sommaren riktigt. På vägen träffade man folk från andra gårdar, och Simon, som inte hade haft tid att vara tillsammans med byns övriga ungdom de senaste dagarna, såg nu några av de nya medlemmarna i bygemenskapen. Där var Drejarns sommarman och Skraddarns och Petersgårdens sommarflickor. Han kände två av dem flyktigt, för han hade sett dem en eller annan gång vid kyrkan.

Petersgårdens nya flicka hade han inte träffat förr. Hon var från en skogsby, som han bara hade åkt igenom någon gång på vintern, när den vanliga vägen hade blåst bar.

Simon sneglade nyfiket på henne.

Hon var ljushårig och fräknig och verkade att vara tystlåten. Eller var det bara så, att hon ännu kände sig främmande? Mot sin vilja jämförde han henne med Olas Kersti. Kersti hade bruna, dristiga ögon, svart hår och en vig mun.

Efter en stund skildes deras vägar, och Simon tänkte inte mer på henne. Han njöt av den vackra morgonen och de goda lukterna av spätt gräs, löv och blommor i markerna, men samtidigt längtade han till Stora Viken, där hans båt nu började bli färdig. En sådan här vacker morgon skulle han vilja segla ut, ta in last och fara längs kusten i dofterna, som strömmade från skogarna ut över havet. Han tyckte om vår- och sommarlukterna, det hade han efter sin far. Fader Anders brukade under vackra söndagsmorgnar om sommaren sitta på en stubbe nere i hagen, där han kunde njuta av lövskogens doft och titta ut mot sommarhavet, som han på sitt tungsinta sätt alltid hade tyckt så mycket om.

Dagen gick. Man räfsade ihop kvistar och skräp och slängde det i buskarna, och sedan vandrade man vidare till nästa äng. Kvinnorna plockade blommor och bröt björk- och sälkvistar. Kabbelekan, den gula vattenblomman, lät de växa, men den vackra rotklockan, som såg ut som en liten gul boll, tog de och satte tillsammans med häggblommorna och tyckte, att allting blommade vackrare och doftade skönare än de kunde minnas från tidigare år.

När det kvällades, hade de hunnit rensa alla sina ängsmarker och vände om hem, trötta, men med blommor och löv i händerna och växandets berusning i sinnena.

Mor Lena, som kommit hem vid middagsdags, hade eldat bastun, och nu sköljdes arbetsveckan bort. Simon var trött och stannade därför hemma den kvällen. Han hade en uppgift också för söndagen, men det var inte något svårt eller ansträngande arbete.

På söndagsförmiddagen vandrade Simon och Adam ned till byggplatsen. Villem var inte med, för han hade ärende utbys. Det var blickstill, havet låg i bleke mellan uddarna och glänste. Solen gassade, och det var varmt för att vara ännu bara i mitten av maj.

De sköt ut en båt och Adam satte sig vid årorna. Simon slog sig ned i fören, och så gled båten långsamt ut från stranden.

Simon stirrade ned i vattnet. Inte

ett ord ytterades. Vattnet var genomskinligt klart, räfflorna i sandbotten syntes i alla enskildheter. Här och var fanns en avlång slät fläck, stor som locket på en strömmingsask och med ett par prickar vid ena änden. Ibland satte sig fläcken snabbt i rörelse, och en flundra försvann ut mot djupet. Det var ett ovanligt vackert ljusterväder. Men den här gången brydde sig Simon och Adam inte om flundror, de bara gled vidare i sin båt, medan Simon iakttog botten.

Där dök den stora stenen fram. Den låg inte mer än ett par fot under vattenytan. När det var lugnt, märkte man en liten sugning i vattnet över den, om man tittade uppmärksamt. Även om det var så klart, att man kunde se botten på flera famnars djup, skymtade inte stenen förrän man var alldeles inpå den, för ljuset återkastades från den släta havsytan, så att den blänkte och blev ogenomskinlig redan några alnar från båten.

Stenen visade sig så plötsligt och den verkade så hemlighetsfullt farlig, att Simon ofrivilligt höjde rösten, när han befallde Adam att hoppa. Båten låg stilla, och Simon kunde se det stora röda blocket, som låg där, utkastat på den vita sanden. Det var rent längst upp, men kring dess fot växte långa tångruskor och sjögräs, som vajade fram och tillbaka i strömdraget. Det såg ut som om någon andades på dem. Där stod en hornsimpa trög och slö alldeles intill den bruna tången, och längre upp hade en stenbit sugit sig fast.

De båda männen tog landmärke. De visste ju sedan gammalt om stenen, men kunde inte peka ut precis, var den låg.

Sedan rodde de vidare och undersökte botten ända ut till stenräckan i vikens mynning. Därefter följde de denna in mot stranden, där den slutade i en låg vall av block, som på land försvann in under sanddynen.

Plötsligt hörde de ett skrik bakom den närmaste lilla udden. Det var ej att ta miste på. En flicka hade tagit av sig skorna och känt efter, hur det var i vattnet.

Simon och Adam tittade på varandra.

–Vad tycker du? undrade Adam. Nu vet vi ju, var vi inte ska ankra. Ska vi ro dit bort och se vem det är?

Ett nytt skrik hördes, åtföljt av två flickors glada skratt. Adam kände igen den ena rösten. Han blev själv för-

vånad, när han märkte det.

–Ja, låt oss se efter, svarade Simon.

Efter några ögonblick hade de svängt in bakom udden. Där stod Smedens Katrin med Petersgårdens sommarflicka i sitt sällskap. De två hade tydligen blivit vänner, och Katrin hade gått ut med henne för att visa skogen och stranden. Kanske ville hon också visa båten, som Adam byggde tillsammans med sina kamrater.

–Morgon, flickor, ropade Simon. Vill ni följa med ut och ro?

Flickorna var inte nödbedda. Båten gled upp mot strandkanten, flickorna vadade ut och hjälptes upp. Simon hajade till, när han såg den nya flickan komma söndagsklädd och hållande kjolen upp till knäna. Nu log hon, och hennes ansikte hade fått liv. Hon hade glada ögon och friska tänder.

–Kom och sätt dig här, Eva, sade Katrin, när den andra flickan blev stående villrådig och klamrade sig fast vid båtsuden i fören.

–Jag kan inte, svarade Eva, jag faller i, om jag släpper.

De tre andra skrattade, och Eva blev röd. Men hennes ögon log strax igen, när Simon tog hennes hand och hjälpte henne över tofterna bort till aktern, där hon försiktigt satte sig bredvid Katrin och förblev orörlig en lång stund.

–Har du inte varit på sjön förr? undrade Simon.

–Nej, svarade Eva. Vi stjalper väl inte?

De andra skrattade igen, och då stämde också Eva in. Efter en stund hade hon vant sig vid båten och tyckte, att det var en rolig färd.

–Så vackert det är här, utbrast hon. Brukar ni ro ut varje söndag?

–Nej, inte varje söndag.

Det var Simon som förde ordet.

–Vi var ute och tittade efter ankarplats i dag, båten ska snart i sjön.

–Är det inte svårt att bygga en så stor båt? Evas röst uttryckte beundran.

–Javars. Men bara man får ihop material, så går det nog.

Och de pratade om det ena och det andra och om ingenting. Katrin retades litet med Adam, men Simon förstod, att det bara var för syns skull.

Deras röster bars över det stilla vattnet och ekade i skogen. Det lät så oändligt fridfullt. Långt borta i skogen pinglade koskällor, ett vallhjon hoade och ljudet hördes vida omkring, ända bort till grannbyn, tyckte ungdomarna.

Familjenytt

DÖDA

Rudolf Jöesaar, född den 18 aug. 1899 Nargö, avled den 24 nov. 1976 på Arholma.

Hans Ladstedt, (Kornblom), född den 3 okt. 3 okt. 1918 på Ormsö, avled den 14 febr. 1977 i Stockholm.

Katarina Lundre, född Bäckman den 26 okt. 1896 på Ormsö, avled den 16 dec. 1976 i Stockholm.

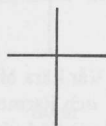
Harald Luther, född den 2 april 1916 på Nargö, avled den 29 okt. 1976 i Oxelösund.

Agate Rosen, född den 5 nov. 1892 på Nargö, avled den 12 dec. 1976 i Öregrund.

Agneta Öman, född Ahlblom den 8 sept. 1889 på Ormsö, avled den 11 febr. 1977 i Stockholm.

Axel Markus, född den 14 febr. 1886 på Nargö, avled den 13 febr. 1977 i Stockholm

Maria Grenfeldt, född Norrberg den 17 jan. 1890 i Rickul, avled den 16 febr. 1977 i Stockholm

Vår älskade
Karin Fölsch
född Pöhl
* 28.6.1915 Ormsö
† 19.9.1976 Malmö
Heinz
Peter och Verner
med familjer
Ingeborg och Ivar
med familjer

*Led, milda Ljus, i dunkel,
dimfylld värld,
Led du mig fram. Mörk natten är,
långt från mitt hem min färd.
Led du mig fram.
Styr du min fot. Min fjärran
framförlig stig
Jag vill ej se; ett steg är
nog för mig.*

Katrin svarade på vallropet, det ljöd klart och klingande, det dansade bort längs skogsbrynet och kastades åter många gånger från gläntor och dungar.

När de rodde in mot stranden, kom en vindfläkt från land med doft av löv och tjära, den begynnande sommarens osvikliga kännetecken i strandbyn.

De fyra ungdomarna vandrade hemåt. Simon var uppspelt. Den nya flickan var egentligen helt annorlunda än han hade föreställt sig efter deras första sammanträffande. (Forts)

Min Far
Min Morfar
Anton Grönberg
* 24 oktober 1883
har idag stilla insomnat.
I ljust och tacksamt minne
bevarad av oss, övrig släkt
och vänner.
Sollentuna 17 februari 1977
Emma och Ivar
Carl-Ivar och Anne-Christine

Vår käre far, farfar, morfar
farfarsfar och morfarsfar
Anders Lagman
* 25 december 1882
† 23 december 1976
Sörjd och saknad
i ljust och tacksamt minne bevarad
Hilda
Herbert och Elle
Edvin och Elna
Arthur och Ingeborg
Ellen och Hans
Barnbarn, barnbarnsbarn
Släkt och vänner

*Glädjens och fröjden eder, ty
eder lön är stor i himmelen.
Matt. 5:12*

Vår älskade
August Klippberg
* 24 november 1906
† 1 februari 1977
har stilla insomnat.
Djupt sörjd och saknad.
Elvine
Barnen
Släkt och vänner

*Vila så stilla Du kära.
Befriad från plågor,
oro och strid.*

Vår kära
Maria Kornblom
* 6 november 1887
har i dag lämnat oss,
övrig släkt och vänner.
Täby 6 december 1976
JOHAN och AGNETA
LARS och NANCY
Barnbarn
Barnbarnsbarn

*Varmt var Ditt hjärta
och glatt Ditt sinne.
Ljust och soligt
lyser Ditt minne.*

Min älskade Maka
Edla Hallman
* 4 februari 1900
har idag lämnat mig
syskon, släkt och vänner
i sorg och saknad, men
i ljust minne bevarad.
Bromma 21 oktober 1976
Herman

*Mot himmelens land min farkost jag styr
Dit bort där de saliga bo
När natten är slut och morgonen gryr
Då samlas de sälla till ro.*

Vår älskade
Hjalmar Lindström
född 14 augusti 1913
har lämnat oss i dag.
I ljust och tacksamt
minne bevarad av oss,
syskon, övrig släkt och
vänner
Torshälla 1 nov. 1976
Ingrid
Bengt och Ingegerd
Magnus Johan
Ann-Marie och Erik
Helena

*Det finns en port som öppnas tyst
och stänges utan dån.
Alla vägar leda dit men ingen
därifrån.
Alla frågar vart, varthän,
men ingen svaret vet.
Ty svaret på den frågan
är portens hemlighet.*

Min kära mor, min syster,
vår faster och moster
Maria Mets
f. **Mickelin**
Född den 1 juli 1895 på Ormsö, Sviby
dog den 31 dec. 1976 i Sutlep
jordfäst den 8 jan. 1977 i Ridala
Sonen Lembit i Estland
I Sverige:
Hans m. barn o. deras fam.
Hugo m. familj
Övr. syskonbarn m. fam.
Kusiner, övr. släkt och
ungdomsvänner

*Ett strävsamt liv har slocknat ut
Vi lyser frid över ditt ljusa minne*

Vår käre Far
Hans Murman
* 2.10.1889 Ormsö
† 5.9.1976 Norrtälje
Sörjd och saknad men
i tacksamt minne bevarad av oss,
släkt och vänner.
Oskar
Edvard
Alfred

*Mor har räckt ut handen
Far har fattat den
På den andra stranden
Mötas de igen.*

Vår käre Make, Far, Morfar,
Farfar och Gammelmorfar
Mathias Sjölund
* 16 december 1901
har i dag stilla insomnat och
lämnat oss, syster, övrig släkt
och vänner i sorg och saknad.
Rimforsa den 28 november 1976
OLGA
Mildred och Rune
Evald och Inger
Conilde och Jimmi
Lena
Barnbarn
Barnbarnsbarn

Vila i frid!

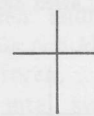

Vår käre
Johannes Åkerblad
född 7.8.1890 Rickul
död 8.1.1977 Uppl.Väsby
har lämnat oss i sorg
och saknad.
Alexander och Elisabet
Rosina
Elfrida och Ferdinand

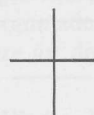
Min älskade Maka
min kära lilla Mamma
Mina Salin
* 2 december 1890
† 13 januari 1977
har lämnat oss, släkt och
vänner i djup sorg och
saknad.
ANDERS
MARIA och JOHAN
Barnbarn
Barnbarnsbarn

*Tack Du kära lilla Mor,
Tack för all Din omsorg
stor,
Tack för kärlek som Du
givit,
Tack för allt i hela livet.*

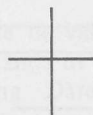
Vår kära Mor
och Farmor
Maria Söderholm
* 24 oktober 1888
† 9 december 1976
JOHAN o KATARINA
Barnbarnen
Barnbarnsbarn

*Nu slut är smärtan,
Du funnit frid
Men lämnat hjärtan
Som sakna Dig.*

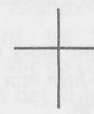
Vår älskade Mor och Farmor
Emma Puman
f. Tanseri
* 29/12 1900
har i dag stilla insomnat
sörjd och saknad av oss, syskon,
övrig släkt och vänner,
samt Filadelfiaförsamlingen Vingåker
Vingåker den 2/1 1977
Lennart och Ida
Kalle och Anne-Marie
Johan
Leile
Luule
Barnbarnen

*Farväl lilla Mor, nu slut är
Din smärta.
Tack för Din kärlek,
vila i ro.
Allt har Du skänkt oss
av fullaste hjärta.
Minnet av Dig
hos oss alltid skall bo*

Min älskade Make
vår käre Broder
Hjalmar Söderholm
Född i Rickul Estland 14.8.1910
Död i Vancouver Canada 10.12.1976
Har lämnat oss i sorg och saknad
Edith
Herbert och Elmar
Syskonbarnen, samt övrig släkt
och vänner

*Jag har hört om ett land utan tårar
utan sorg utan nöd utan strider
och där ingen av sjukdom mer lider
och en gång tänk en gång är jag där.*

Min älskade Make
vår käre Far
Svårfar, Farfar och Morfar
Alexander Söderlund
född den 29 september 1900 i Rickul
död den 29 november 1976 i Sollentuna
har stillat insomnat i tron på sin Frälsare.
Djupt sörjd och saknad av oss samt släkt
och vänner.
MARIA
Sven och Rose
Brita och Carl-Olof
Ingrid och Evert
Gunilla
Barnbarn

*Jesus sade: Jag är uppståndelsen
och livet.
Den som tror på mig,
han skall leva, om han än dör.
Joh. 11:25*

Bemärkelsedagar

95 år

Katarina född Lindström den 2 juni 1882, Ormsö
Tio Klingberg, född Sandsten den 5 juni 1882, Rickul

90 år

Maria Freiman, född Strömkvist den 4 april 1887, Rickul
Anton Koinberg, född den 15 maj 1887, Nuckö
Lilly Viktoria Devid, född Matsson den 11 juni 1887, Nargö

85 år

Alide Greisman, född Sedman den 5 april 1892, Nuckö
Maria Ahlros, född den 25 april 1892, Ormsö
Julia Vesterblom, född den 27 maj 1892, Odensholm
Tomas Benström, född den 24 juni 1892, Vippal

80 år

Lovisa Granberg, född Westerman den 1 april 1897, Rickul
Mathias Dyrberg, född den 3 april 1897, Rickul
Lars Svärd, född den 12 april 1897, Ormsö
Valentin Tiisre, född den 14 maj 1897, Reval
Lovisa Gineman, född Kärras den 9 juni 1897, Nuckö
Hans Westerberg, född den 14 juni 1897, Ormsö
Lovisa Sandberg, född Tanseri den 26 juni 1897, Nuckö
Artur Sprenk, född den 29 juni 1897, Reval

Vår kära Syster
Faster och Moster
Sofia Thalberg
* 30 september 1900
har hastigt lämnas oss
Älskad Saknad
Eskilstuna 13 dec. 1976
SYSKONEN
Syskonbarn
Släkt och vänner

*Ett hjärta av godhet
har slutat att slå
Den eviga vilan har
kommit.
Oändlig är saknaden,
bitter och stor,
Dock finns en tröst,
Du sover i ro.*

75 år

Lars Stenros, född den 6 april 1902, Ormsö
Johannes Heyman, född den 8 april 1902, Rickul/Rågöarna
Johan Ahlqvist, född den 14 april 1902, Ormsö
Johan Rosenblad, född den 15 april 1902, Ormsö
Ida Schönberg, född Mihlberg den 17 april 1902, Rickul
Anders Mark, född den 29 april 1902, Ormsö
Mathias Engman, född den 1 maj 1902, Reval
Lonny Luther, född Luther den 16 maj 1902, Nargö
Julia Stahl, född den 14 juni 1902, Rickul
Johannes Puskov, född den 18 maj 1902, Nuckö
Johanna Kaasik, född Timmerman den 19 maj 1902, Nuckö/Reval
Alfred Granberg, född den 30 maj 1902, Rickul
Anna Suigusaar-Alexandersen, född den 18 juni 1902, Reval

70 år

Harald Felix Erik, född den 7 april 1907, Reval
Maria Ullisgård, född Majlund den 7 april 1907, Runö
Elvine Derblom, född Hamberg den 11 april 1907, Nuckö
Maria Ringberg, född Nordman den 12 april 1907, Rågöarna
Ly Öunapuu, född Saarepera-Lindsbach den 16 april 1907, Korkis
Alide Boman, född Luks den 6 maj 1907, Rickul
Vitaly Suigusaar-Alexandersen, född den 11 maj 1907, Pärnau
Alfred Gunnar Rosen, född den 16 maj 1907, Nargö
Maria Gärdström, född Appelblom den 18 maj 1907, Ormsö
Emma Marks, född Erkas den 19 maj 1907, Odensholm
Manfred Reinhard Luther, född den 24 maj 1907, Nargö
Herbert Rudolf Luther, född den 26 maj 1907, Nargö
Johannes Lindkvist, född den 28 maj 1907, Ormsö
Maria Karlsson, född Vidgren den 28 maj 1907, Ormsö
Anders Blomkvist, född den 6 juni 1907, Ormsö
Adolf Luther, född den 13 juni 1907, Nargö

60 år

Arnold Åkerblad, född den 3 april 1917, Rickul
Emil Lindkvist, född den 4 april 1917, Ormsö
Boris Erich Zeisig, född den 11 april 1917, Reval
Gottfrid Berkqvist, född den 21 april 1917, Rickul
Voldemar Blomberg, född den 26 april 1917, Rickul/Rågöarna
Adolf Thomsson, född den 27 april 1917, Nuckö
Manfred Westerblom, född den 3 maj 1917, Nuckö
Aline Vesterholm, född Ekman den 14 maj 1917, Rickul
Erich Alexander Kesküla, född den 13 juni 1917, Baltischport

Lilly Söderlund, född den 20 juni 1917, Reval

50 år

Elmar Valfrid Niibon, född den 1 april 1927, Nuckö
Evi Liiver, född Niinemets den 4 april 1927, Neve
Lydia Beckman, född den 9 april 1927, Ormsö
Leida Armilda Åkerblad, född Stahl den 14 april 1927, Rickul
Harald Targama, född den 15 april 1927, Neve
Johannes Edvard Söderkvist, född den 16 april 1927, Ormsö
Ingeborg Adele Jensen, född Vaksam den 20 april 1927, Ormsö
Hilda Dagmar Städ, född Ahlström den 22 april 1927, Ormsö
Irene Persson, född Stahl den 26 april 1927, Rickul
Ivar Sanfrid Backman, född den 28 april 1927, Rickul
Oskar Alros, född den 29 april 1927, Ormsö
Erhard Sigfrid Dreiman, född den 29 april 1927, Nuckö
Sylvia Ester Larsson, född Dreiman den 29 april 1927, Nuckö
Arthur Anders Grönman, född den 1 maj 1927, Ormsö
Tonja Karlsson, född Söderholm den 1 maj 1927, Nuckö
Ulv Masing, född den 6 maj 1927, Abja
Rut Irmela Dorit Fopiano, född Rosen den 8 maj 1927, Reval
Lydia Ahlström, född Beckman den 12 maj 1927, Ormsö
Edith Linnea Orlov, född Vesterberg den 13 maj 1927, Rickul
Elin Maria Pettersson, född Nyblom den 14 maj 1927, Runö
Melita Ida Olsson, född Österlin den 15 maj 1927, Ormsö
Einar Koinberg, född den 20 maj 1927, Nuckö
Ellen Hammarberg, född Lagman den 21 maj 1927, Rickul
Ulrik Åkerman, född den 23 maj 1927, Ormsö
Salme Albert, född den 28 maj 1927, Nuckö
Henning Bertil Hilding Hamberg, född den 30 maj 1927, Ormsö
Katarina Elfrida Johansson, född Storholm den 2 juni 1927, Ormsö
Axel Algot Beckman, född den 5 juni 1927, Ormsö
Sven Albert Brunberg, född den 6 juni 1927, Rickul
Johannes Gottfrid Mark, född den 11 juni 1927, Ormsö
Axel Edvin Österberg, född den 12 juni 1927, Ormsö
Agneta Elvine Persson, född Vesterström den 15 juni 1927, Ormsö
Sven Mathias Viberg, född den 15 juni 1927, Rickul
Brita Elisabeth Mattson, född den 21 juni 1927, Pernau
Elmar Taman, född den 22 juni 1927, Korkis
Alfred Granback, född den 26 juni 1927, Rågöarna
Elna Gunhild Johansson, född Adelman den 26 juni 1927, Rickul
Hjalmar Heyman, född den 28 juni 1927, Odensholm

PASSION

I

*Min åsna gick på människornas kläder
och alla bar de kvistar av en palm.
Det led mot påsk och det var vackert väder.*

*De sjöng en sång för mig, en hyllningspsalm,
och glädjen lyste upp mitt sorgsna sinne
och jag red in i trängsel, damm och kvalm.*

*Allt det som sagts jag samlat i mitt minne,
om Davids hus, Messias, faderns tron.
Jag kände: snart var ödestimman inne,*

den stora meningen med min mission.

II

*Vi samlades om natten sent till maten
i enlighet med gammal ritual
med påskalammet färdigstekt på faten.*

*Jag hade inte längre något val.
Angivaren satt mitt ibland de andra.
Om åminnelse rörde sig mitt tal.*

*Jag bröt vårt bröd och jag lät kalken vandra.
Ur måltiden steg fram ett nytt förbund
av Guds och vår gemenskap med varandra.*

*Jag lärde dem all kärleks första grund,
och deras fötter tvådde jag i vatten.
Jag ängslades. Jag sov ej en sekund.*

Förrädaren smög ensam ut i natten.

III

*Den tunga vandringen är nu till ända.
En bär mitt kors, en annan ger mig stöd.
Från Golgata skall jag ej återvända.*

*Dem alla har jag givit livets bröd,
men de som ropat högst sitt hosianna
har också först och högst begärt min död.*

*Det blöder under törnet i min panna.
Jag ser tillbaka på Jerusalem.
Jag ser min mor bland människorna stanna.*

*Förtvivlat längtar jag att komma hem.
Så hör jag plötsligt hammarlagen falla
och smärtorna bedövar lem för lem.*

*De vet ej vad de gör, förlåt dem alla!
Stum är min själ, och även han är stum
åt vilken jag min ande vill befalla.*

*Då bryter mörkret fram i himlens rum
och berget skälver. Spelets slut är nära
och Gud går ut ur sitt mysterium.*

*Så spelas dramat upp till faderns ära.
Det gäller hela världens salighet
och alla som för ont mörkt våld får bära*

ett lidande som inga gränser vet.

Edvin Lagman